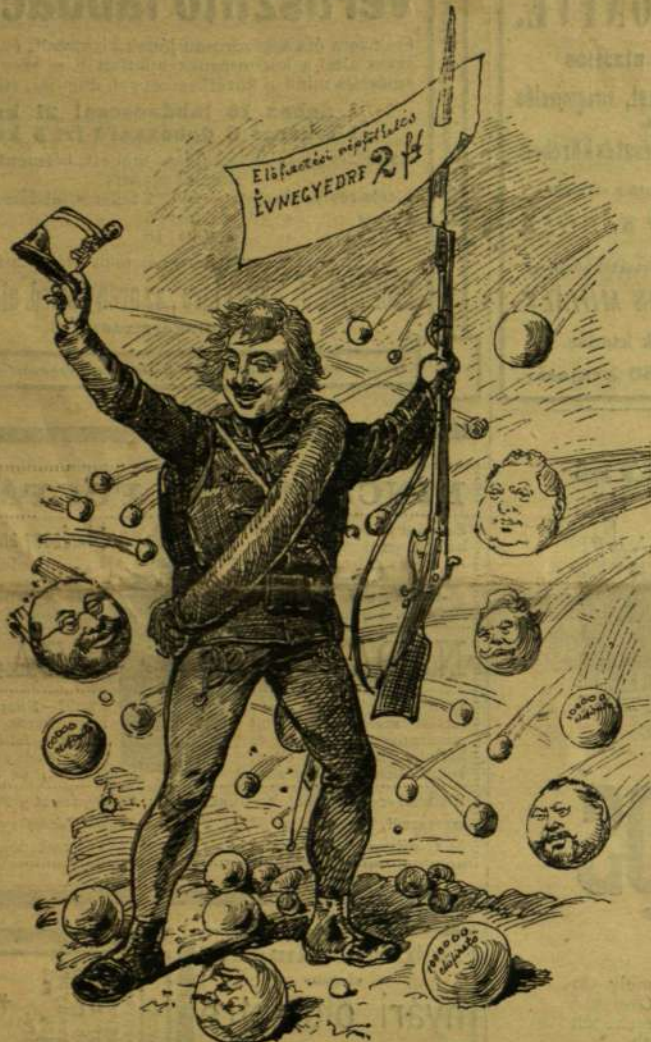

Tisztelt Reakció és Közvélemény!

Fel tehát!

Röpked bár mamelukkomba Bóles Istókra, a Bolondra: Nem sül el, - s most rajt' a sor: Istóknál a puskapor!

A honi kozákok ellen Véd csupán istóki szellem. Fel tehát, népfelkelő! Istókra fissz elő!

Bolond Istók.

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

A „BOLOND ISTÓK“-ra.

A Bolond Istók, a legdrágább kiállítás és legnagyobb élel-
lapunk, ez évnegyeddél új előfizetést nyitunk.

Előfizetési feltételek:

aprilis-junius évnegyedrre 2 frt
aprilis-szeptember félévre 4 frt
aprilis-decemberre 6 frt

Előfizetések, legelőször postai-utalvánnyal, a kiadó-
hivatalnak küldeni. Budapest, egyetem-utca 4. szám.

A Bolond Istók kiadóhivatala.

Valamennyi külföldi szerektől előnybe helyezendők, a magyar közönségnél különben már legjobban hírnévnek és fokozatos elterjedésnek örvendő a külföldi labdacso-gyárosok óriási reklámja dacára, százezer esetben tíz éven át legjobban megkísérlett és több éveken át a bel- és külföldön nyert tapasztalatok nyomán, csakis növény-kivonatokból összeállított dr. Kvapil

kárpáti egészségi labdacso,

melyek biztosan, minden káros következmények nélkül, nem erőszakolva, hanem minden fájdalom nélkül hatnak: eldugulás, nyálkásodás, étvágyhiány, gyomorbad, felfuvódások, szédülés, fejfájás, váltóház, aranyér, bőrkiütések és sárgaság ellen. - Pótolja a keserűvizeket, melyek vízenyos trulést eszközölnek.

Egy skatulya ára 21 kr., egy tekeros 6 skatulyával 1 frt 5 kr., nem bérmentre küldeményként 5 kr. bélyegdíjjal több. Ha a labdacso árához 20 kr. mellékeltetik és az egész összeg posta-utalvánnyal beküldetik, akkor a megrendelt mennyiség összes bíródalomból bárhová bérmentre beküldetik. 3109

Raktarak: Budapest: Pataky Károly gyógyszerésznél, az újépület átellenében; Pozsonyban: Erdy István a városi rák-hoz orvosi gyógyszerésznél; Debreczenben: Mihálovits István gyógyszerésznél; Kecskeméten: Molnár János gyógyszerésznél; Szegeden: Kovács Albert gyógyszerésznél és Temesvárott: Terezy Istv. gyógyszerésznél.

Legujabb haláiratok!

egészséget egészen helyreállították, úgy, hogy igazán csodaszere. Fogadják a miatt egész szívvel és lélekkel, a halálunk és megújulásunk érdekében. Tervezzük, 1886. június 9. Perry József, dok. Tökéletesen új Kerek kúria határ kárpáti egészségi labdacsoiból 3 térséget postai-utalvánnyal küldeni. Gyógygőze-Tarján, n. p. Gyógygőze, 1886. április 10. Tiszteltelt Mörhelyi Lajos, esperes-pléb.

A Franklin-Társulat kiadásában Budapesten megjelenő és minden könyvkereskedésben kapható — az osztr. tantományok számára Szellinski György es. kir. egyetemi könyvtárosnál Bécsben I., Stefansplatz Nr. 6.

NAPLÓ-TÖREDÉK

az 1849-iki menekülteket, internáltakat,

különösen

KOSSUTHOT ÉS KÖRNYEZETÉT ILLETŐLEG,

Törökországban és az Amerikai Egyesült-Államokban.

LÁSZLÓ KÁROLY-tól.

Ára füzve 2 frt.

Tartalom. Első rész. Törökország. Menekülés Törökországba. — Hogy bántak a törökök a magyarokkal. Alkudósok a menekültek kiadására. — Bem és többeknek a török vallásra áttérése. — A török városok kinézése, a házak építési módja s butorozása. — A haza menni kívánókért osztrák gőzhajók küldetése Widdinhez. — A török vallásra tértek elszállítási Widdinből. — Kurban Bajram ünnepi szokások. Kossuth tisztelgése Ziah pasánál. — Az átment magyarok utazásának leírása Widdinből Sumlára. — Sumlában elszállásolás. — P. tábornok fondorkodása. — Osztrák bérnyelők érkezése Sumlába. — A török nyelv. — Újvári tisztelgés Kossuthnál; lengyel és magyar istenítisztelet. — Kossuthné megérkezése Magyarországra. — A menekültek látogatása; P. tábornok gőgös viselkedése. — A porta küldöttje megérkezése. Alkudósok a belbellebeztetést illetően. — A Kossuthal mehetők névjegyzéke. — A belbellebeztetése utazása Kutahiába; elszállásolatának és életmódjának. — Magyar istenítisztelet a lakományban. — A Kossuth-kert. — Kossuth gyermekei érkezése Magyarországra. — Ujabban belbellebeztetése érkezése. — A Rámazs-bajt és Bajram-ünnep. — Lajosnap és Kossuth gyermeknap. — Kossuthhoz az angol, francia és orosz vendég érkezett. — Kiszolgált török katonák elbocsátási ünnepe. — Bem lövel alálbor nagy halálának híre. — A kutahiai magyar és lengyel folyó-menekültek névjegyzéke és havi fizetése. — Újvári tisztelgés Kossuthnál. — Kossuth magyar telepet akart felállítani. — Bem érdemjele Kossuth kezébe küldetett. — Dembinszky tábornok elutazása Kutahiából. — Ismét Kossuth-látogatók érkeztek Kutahiába. — Keresztény halotti szertartás török lakományban. — A menekültek látogatása. — Jó hír az amerikai Egyesült-Államokból. — Ismét osztr. ügynökök érkeztek Kutahiába. — Újabb aggodalmak. — A Kutahiában volt magyarok egy része szabadon bocsátott. — Oláh kildött és osztrák látogatása Kossuthnál. — Török vallásomód. — Házám és Lórody vádlása és magok igazolása. — Julius 4-ike Kutahiában. — Készülődés az Egyesült-Államokba menésre. — Gond Walter arczképe. — Az osztrák és a török kormány. — Török takarodó Kutahiában. — Hogy hagyta el Kossuth Törökországot. — Kossuth jutalma a hűségért. — Szabadulás Kutahiából. Kutahia leírása. — A kutahiai menekültek a Mississippi felé menekültek, azoknak névjegyzéke. — A törökök fosztásai és élelkek. — A törökök oltóháza. — Török társadalmi élet. — Bepillantás a hárembe. — A törökök étkézése. — Török menyegző. — A török nők házon kívül. A török leányok nevelése.

Második rész. Az Egyesült-Államok. Elutazás Törökországból New-Yorkba. — A spezziai öböl. — Kossuth Marselleben. — Kossuth Gibráltárban. — Kossuth Gibráltárból Angolországba ment és a Mississippi Amerikába. — A Mississippi a fenehali kikötőbe érkezett. Madeira szigete. — Vihar az oceánon. — Vihar az oceánon ismét. — Megérkezés a new-yorki öbölbe és kikötőbe. — Hogy fogadtattak a Mississippin érkezett menekültek. Ezek névjegyzéke. — A menekültek fogadtatása a városi hatóság által a városban. — Leírása az Irving House hotelnek, melybe a menekültek szállásoltattak s hogy töltötték azok az időt a Kossuth megérkezéstől. — A menekültek a new-yorki magyarok által bántalmaztattak. — Kossuth megérkezése a new-yorki kikötőbe. — Kossuth megérkezése New-Yorkba és fogadtatása. — A New-York városi hatóság által Kossuth tiszteltetésére adott „banquet”. — Kossuth korútra indul az öt meghívó városokba. — Kossuth Philadelphian. — Vasúti utazás az Egyesült-Államokban. — Kossuth Baltimoreban. — Kossuth Washingtonban. — Kossuth fogadtatása a szenátorok házában. — Kossuth fogadtatása a képviselők házában. — Indiánok tisztelgése Kossuthnál. — Kossuth anyja halálának híre. — Kossuth Annapolisban. — Kossuth Harrisburgban. — Pittsburgba utazási kellemtelenségek. — Kossuth Pittsburgban. — Kellemetlen útutazás Pittsburgban. — Kossuth Clevelandban. — Kossuth Columbianban. — Kossuth Cincinnatiban. — Szellemi dolgok. — Cincinnati leírása. — Utazás Indianapolisba. — Kossuth Indianapoliban. — Kossuth Madissonban. — Utazás New-Orleansbe. — Utazás Saint-Louisba. — Kossuth Saint-Louisban. — Saint Louis leírása. — Utazás New-Orleansbe. — Kossuth New-Orleansben. — Lunch (ozsonna). — Methodista istenítisztelet. — New-Orleans leírása. — Utazás vissza New-Yorkba. — Megállás Mobilban. — Utazás folytatása a megállás Montgomeryben. — A kis folyói gőzhajók leírása. — Utazás folytatása New-Yorkba. — Kossuth visszerkezett New-Yorkba. — Kossuth meglátogatta még Worcester, Boston, — Kossuth Bostonban. — Kossuth ismét New-Yorkban. — Julius 4-ike New-Yorkban. — Kossuth elutazása Angolországba. — Kossuth elleni vád a annak megválaszólása

15-DIK SZÁM. 1887. BUDAPEST, ÁPRILIS 10. XXXIV. ÉVFOLYAM.

Különföldi előfizetésekre a postaiak megjelölés nélkül nem lehet küldeni. Kossuth a POLITIKAI UJDONSÁGOK: egész évre 8 frt, félévre 3 frt. Kossuth a POLITIKAI UJDONSÁGOK: egész évre 8 frt, félévre 3 frt.

HERMAN OTTÓ.

A TERMÉSZETTUDOMÁNYOK Magyarországon sem szükködtek oly férfiak nélkül, kik azokat már régebben eredeti kutatások alapján, mondhatnók, általános jellegük mellett is nemzeti alapon művelték irodalmilag. A magyarokra sem maradt hatás nélkül Linné nagy reformátori munkája s voltak igen kitünő természettudományi írónk, kik európai magaslaton, de határozott nemzeti szellemben gyönyörűen irtak. Sőt még Darwinnak is akadt magyar előhírnöke Tóth Pál verőcezi ref. pap személyében, ki lefordította s kitünő jegyzetekkel látta el Bonnet francia filozofus nagy munkáját.

Ez a nemzeti tudományos irány tetőpontját érte el Diószegi és Fazekas botanikájában és Földi János állattanában és ha a természettudományok irodalmi művelése ez irányban marad, sokra vihettük volna, mert nem csak a tudomány részesült volna ápolásban, hanem a nemzet igazi művelődési szükségéhez mért eljárás is követünk volna.

A század elejéig követett ez az irány eltemette az európai nagy reakció s a reá következett nyelvújítás, mely megszakította a nemzet és a tudomány közötti szoros kapcsolatot. A tudomány nálunk is ezéhes szint öltött s a magyarság régiebb, helyes tudományos törekvésének tudata annyira veszendőbe ment, hogy még Toldy Ferencz, a magyar irodalomtörténet megalapítója sem méltatta figyelmére.

A magyar természettudományi társulat kezdetben szintén ezzel az áramlattal tartott; de utóbb — kivált Szily Kálmán befolyása alatt — fölismerte az igazi irányt, melyet követnie kell, ha meddőnek maradni nem akar, hogy t. i. a tudományok is vannak közművelődési, tehát nemzeti föladatai s ezeket csak a nemzet művelődési állapotának, szellemi ifjúságának számbavételével és fölelevenítésével lehet és kell is teljesíteni.

Azok között, a kik a természettudományok irodalmi művelése terén azon vannak, hogy a tudomány és nemzeti élet közti szerves kapcsolat létrehozzák és erősítsék, a legkiválóbb egyike Herman Ottó, kinek a Magyar Halászatról most megjelent s lapunkban ismételve ismertett könyve valóságos esemény gyanánt fogadtatik tudományos irodalmunkban.

Herman Ottó, kinek természetkutató öltözetben, halászati eszközökkel körülvevtt alakját ez

HERMAN OTTÓ HALÁSZATI TANULMÁNY-UTJÁN.

3132 A Dr. VASKOVITS-féle Vizgyógyintézet Budapest, I., városmajor-utca 64. szám. Gyógyeszközök: Vizgyógymód, villamosítás és massage. Jó eredménnyel kezeltek különösen a következő betegségeket: Általános alkati és vérbetegségek, mint sápkór és gúnylykór; továbbá gerinczagi és ideghátulalmak, gerincz-egy-sorvadás, békánálak, gőrszék, főfájás, szédülés, gége- és tüdőgyulladás és egyéb mellbajok. Idült gyomorbad, malacos bélekedések, Cris és húsvány, valamint aranyeres bántalmak és különféle női bajok stb. — A svábhegyi vizgyógyintézet május 15-én nyitlik meg. — Igen kellemes és díszes gyógyhely. Az intézetet és vizgyógymódot ismertető könyvecskét szívesen küld ingyen és bérmentve az igazgatóság.

Franklin-Társulat nyomdája. (Budapest, egyetem-utca 4. szám.)

nehány ritkaság ma is látható a nemzeti muzeumban. A midőn az atya elbetegedett, Ottó már mint gyermek kijárt madár-leszre, s hordta atyjának a lőtt madarakat, melyeket az öreg ur aztán kitömögetett. Ekkor ébredezt föl Herman Ottóban a természet vizsgálatá iránti hajlama, mely azóta nem hagyta el soha.

A fiú Miskolcra látogatta a gymnasiumot, hol 1848/9-ben Máday Károly volt tanára a syntaxisban és retorikában. Máday, az utóbb, kivált a pártus idejében oly híressé vált tanár, később lelkész, majd superintendens, rendkívüli hatással volt tanítványaira s előadásiban az akkor divó legelőrehaladottabb iránt követte. Petőfi «Talpra magyar»-ja, Czuczor «Riadó»-ja volt a szavalmány, a világtörténetekben pedig a római köztársaság dicsőítése volt az irány. Tanítványai áhitattal hallgatták négyüلسi szónoklásait s megjelentek a templomban a midőn ő az 1849. ápril 14-iki nyilatkozatot kihirdette. Természetes, hogy az ébredező ifjú lelkekre ez se maradhatott hatás nélkül, Herman Ottónak pedig egész életére szóló irányt is szabott.

Atyja gépészmérnöki pályára szánta, vagy inkább kényszerítette, dacára annak, hogy a gyermek a természetvizsgálatra hajlott a meghatározottabb, s folyton gyűjtött és minden természetrajzi könyvet, mely kezébe akadt, möhön elolvasott. Sok küzdés után kivitte, hogy Bécsbe mehessen, azzal a szándokkal, hogy ott a műegyetemre beiratkozzék. De alighogy Bécsbe ért, atyja meghalt s a fiú minden segítség nélkül önmagára maradt.

Rendkívül nehéz küzdési korszak kezdődött most reá, a nélkülözések ideje, mely sokszor már a végesség határát érintette. Éveken át tartott e küzdelem, mely alatt leginkább mint gyári rajzoló tartotta fenn magát s e mellett folyton kitartóan tanult és tanult. Erős akarata keresztül segítette a nehéz megpróbáltatás, de midőn már annyira vitte, hogy Nyugat-Európát is beutazhatta s Felső-Olaszországban is megfordult és így tanulmányait biztosan célt érhetett volna: akkor jött rá egy újabb csapás, a — sorozás.

Mint «illegal abscond» büntetésképen besoroztatott az osztrák hadseregbe tizenkét esztendőre s mint katona, gyalog tette meg Fiumét — illetőleg Sajó-Szt-Pétertől — Záráig azt az út, melyet az «Adriai képek» című cikksorozatában a «Vasárnapi Ujság» számára oly érdekesen leirt.

A katonaságból hamar kiszabadulva, ismét Bécsbe került s azon volt, hogy tanulmányait befejezze. De ekkor beköszöntött a nemzeti ébredés korszaka, utána azonban a magyarság üldözése s ő rá a hányattatásnak újabb korszaka, mely csak akkor ért véget, a midőn 1864-ben Brassai Sámuel maga mellé hívta Kolozsvárra az erdélyi muzeumhoz, hol az állatok osztályának berendezésével bízza meg, mely megbízatásnak a legnagyobb elismerésre meg is felelt.

Ugyanez évben, mint Brassai ammanniensise s ez érdemes tudós ösztönzésére megkezdte a természettudományi irodalom művelését is, és pedig egy súlyosfaj biológiai leírásával az «Erdélyi muzeum-egylet Évkönyvei»-ben, melyekbe azontúl egész az évkönyv megszüntéig folytonosan írogatott. Főbb dolgozatai, melyek a német kivonattal révén a külföldön is ismeretessé lettek s reá irányozták a német szakkörök figyelmét, az erdélyi Mezőség madárvonulását tárgyalták. Egy újból fölfedezett sáskafajnak általa eszközölt leírása azért nevezetes, mert ebben jelent meg első kiadott rajza, mely egy kis iskolának vette meg alapját, ja melyhez többek közt a rendkívül finom szemű Tömösváry Ödön, Pungár Gyula és más ifjabb természetvizsgálók tartoztak.

Ugyanez évben a bécsi állat- és növénytanítási társulat is fölkeréte közlésekre s ott jelent meg tőle többek között a «Deictidák rendszere». E tanulmányja folytatnivaló volt Bécsbe Brunner de Watewoyl mellé, melyet ő azonban, ki zárólag hazájának kívánván szentelni tehetségét, el nem fogadott.

Közben írogatni kezdett a «Magyar Polgár» című kolozsvári napilapba is, leginkább tárcákat, s ekkor adta rá magát a pókok megfigyelésére, még pedig, kezdetben legalább, mint maga mondja, daczból. Mikor ugyanis a pókokat a muzeum gyűjteményének kiegészítése végett úgy szedegette, mint sok más rend- és családbeli állatot: egy nagyüri társaság meggyunyolta a «pókászt» s ekkor ő megfogadta, hogy csak azért is megfogja egyszer a pókokat kedveltetni velők.

Általában a természet iránti rajongása soha, semmi körülmények között nem lett hozzá hűtelen.

Bécsben sokszor az utcai lámpa világánál olvasott s az erdélyi muzeumban nem egy tengeri tárgy akadt, melyet Herman katona-bornyujában rejtegetett s hátán hozott haza. A császári állattani muzeum pontos ismeretével megnyerte magának a Novara-utazó, Frauenfeldt barátságát és támogatását, s ezen az uton számos összeköttetést a külföldi szakkörökben, a melyeket mindig következetesen a magyarság iránti rokonszenv terjesztésére igyekezett fölhasználni.

Kolozsvárti időzése alatt, a mint a politikai ellentétek mind élesebbé fejlődtek s a társadalomban is visszavonást szültek, Hermant is mindinkább a politika felé sodorta az áramlat, úgy hogy megvált a muzeumtól s a K. Papp Miklós szerkesztése alatt megjelenő «Magyar Polgár»-nak, a Királyhágón tuli részek ez elterjedt lapjának főmunkatársa lett. Az 1872-iki választások sajtópörökbe, üldözésebe kevertek, ehhez járult, hogy a szerkesztő és főmunkatárs sok fontos tárgyra nézve nem értettek egyet s így történt, hogy Herman Ottó, a ki független meggyőződését más tekintetnek soha sem rendelte alá, egy nap elbucszott Kolozsvártól és — zsebében 22, mond huszonnégy o. é. krajczárral — neki vágott a hegyeknek, elment Szász-Vesszősre s ott Bedőházy Jánosnál húzta meg magát s újra visszatért a vizsgálató s mindent kibékítő természet kebelére, hol újra megkezdte vizsgálódásait.

Abban a hangulatban, melyben akkor volt, jövőt nem látva maga előtt itthon, azzal a szándékkal foglalkozott, hogy talán mégis Bécsbe megy. Budapestben azonban marasztalták s mivelhogy a pókokra vonatkozólag sok anyagot gyűjtött, a magyar kir. természettudományi társulat megbízta a magyarországi pók-fauna megírásával.

A kutatás és írás eltartott 1874-től 1879-ig, s 1875-ben Herman a nemzeti muzeumban mint őrségéd nyert alkalmazást. Ez időközben, 1877-ben alapította meg a nemzeti muzeum természetrajzi közlönyét, a «Természettudományi Füzetek»-et, melyeket nagy gondnal szerkesztett, a vállalat köré gyűjtve a legkiválóbb hazai erőket. Minthogy e füzetekhez, melyekből immár 10 kötet jelent meg, egy szemle van eszavalva, melyben teljes nyelvszabadság uralkodik, a vállalat s külföldi szakirodalom előtt is nagy becsben áll, a Magyarországra nézve föltétlen hiteli forrásnak van elfogadva.

1879-ben jelent meg «Magyarország pókfau-nája» teljesen, összesen három terjedelmes kötetben, tíz könyvvel táblával. A maga nemében irodalmunkban páratlan, úttorító munka meg-alapította Herman Ottónak természettudományi írói hírnevét. Hazánk állatvilágának egy nagy, eddig majdnem teljesen mellőzött csoportját ölelte föl oly széles alapon, oly tudományos kivitelben s tetszetős előadási formában, melyre nálunk előre-

haladottabb nemzet is büszke lehetne. Első sorban hazánk állatvilágának ismeretéhez szolgáltatott bő anyagot, előbbre vitte a kutatás övét s kitölté a hézagot, mely Európára faunájának ismeretében hazánk részéről még kitöltésre várt, nem is említve a számos új fajt, melylyel magát a tudományt is gazdagította. A mi azonban Herman e nagy művét még a pókokról szóló több mint négyezer munka a legjobb francia, angol s a tizenhat kötetre menő német pókásztal mellett is számottevővé s azoktól előnyösen különbözövé teszi, az, hogy a magyar szerző e művében, szakítva a száraz leíró modorral, a pók életét s tudományos alapon rendszerbe foglalta. Mutatja a munkának nem csak értékes, hanem egyúttal népszerűtől is, hogy, a mivel nálunk kevés tudományos mű dícselkedhetik, immár az egész kiadás elfogyott.

Herman e nagy szorgalmat és időt követelő munka mellett irodalmilag még egyébként is foglalkozni. Nem egy tartalmas és szellemtől szikrázó cikket, tárczáját jelent meg az időszak lapokban, így a «Vasárnapi Ujság»-ban, «Egyetértés»-ben, «Fővárosi Lapok»-ban stb. Némelyik ezek valóságos szenzációt költött, így például a «Mérgek esők» című, melyet minden művelt nyelvre lefordítottak, s még Ausztráliában is kiadták. Belgium legjelentékenyebb lapja, az «Independence», a cikket közölné, külön vezércikket is írt róla. A «Diphtheritisz»-ről írt cikket, mely lapunkban jelent meg először, szintén körutat tett a világirodalomban. A madarak vándorlásáról «Nagy út» cím alatt a természettudományi népszerű előadások gyűjteményében megjelent értekezése szintén úgy van jelezve, mint a mely már nem kapható.

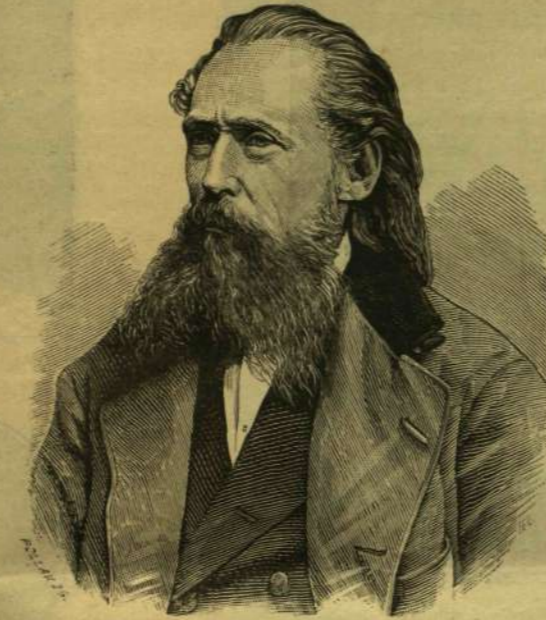
Mindezek többé-kevésbé belevágnak szakmájába, a természettudományba. Herman irodalmi működése azonban nem szorítkozik csupán erre. Politikai és kivált társadalmi téren is élen munkásságot fejt ki. Az iparos mozgalom sikerében az ő irodalmi munkásságának nem csekély része volt s Kossuth Lajos ő hozzá intézte 1877-ben a vám- és bankügyről szóló nevezetes levelét. De még annál is jelentékenyebb a nagy hontalanak szintén Hermanhoz feleletül intézett azon levele, melyet az erdélyi nemzetiségi viszonyokról írt s melyből egy kiadást Herman az erdélyi közművelődési egyesületnek ajándékozott, mint a mely egyetl működésének e level egyik előfutárjává tekinthető.

Irodalmi és társadalmi téren igyekezett Herman hatni arra is, hogy hazánkban az állatvédelem egy a hatóságok, mint a művelt közönség részéről fölkaroltassék. E fáradozása sem maradt sikertelen s a budapesti már is virágzó egyesület mintájára az országban több hasonló egyet alakult.

Szeged város második kerülete az 1879-iki választások alkalmával Herman Ottót választotta képviselőjévé, a ki ez óta folyton e kerületet képviseli. Az országgyűlési mandátum addig elfoglalt muzeumi állásával incompatibilis lévén, ez utóbbiról lemondott s a «Természettudományi és «Népszerű előadások»-térén folytatta tudományos működését. Ez utóbbi gyűjteményben jelent meg «Az átalakulások világáról», s a «Filloxeráról» szóló értékes tanulmánya is. A természettudományok művelését általában soha, a legnagyobb zaklatások s a mindent elemészto politikai küzdelmek közepette sem szakította meg, annyira, hogy még pl. Szegeden 1884-ben is, mialatt a szavazás folyt, ő a «Magyar halászat könyvéhez» a mesterszótárt írogatta.

E nagy munkájáról, melynek megjelenése alkalmul szolgált arra, hogy az érdemes szerző életpályájával, kivált irodalmi munkásságával olvasóinkat megismertessük, — tüzetesen emlékezünk meg más helyen. Herman Ottónak fő-

törekvése volt és maradt, hogy itthon a természettudományt megkedveltesse s a magyar faj kulturképességéről a külföldet is meggyőzze. Hogy e két irányban tanúsított buzgó törekvése nem volt hiu, arról már eddig is meggyőződhetett. Kívánjuk, hogy kitartóan folytassa a nemzetet hállára kötelező működését s megélhesse a teljes sikert.

HERMAN OTTÓ.
Klós György fényképe után.

HUSVÉT ÜNNEPÉN.

Zúgó hangok érezték öble
Feltámadást hirdete zeng ...
S mint hogyha földre szállna, zengő
Hangjával, minden égi szent:
Örömszóró rezg a szivekben,
S hó fényitől oszlik börtúj!
S repese zendül szájról szájra:
«Alleluja! Alleluja!»

Az eltiport nép sírja néz ma,
Melyet az eszme feltörtött! ...
«Nem! nem maradt, a mi szent volt,
A durva föld-porok között! ...
Jog és igazság égje törve,
Bár százszor essék, fölkel újra!»
Ah hogyne zengne ezrek ajkán:
«Alleluja! Alleluja!»

Börtön sötét ürében sínló,
Kit ármány törbe csalta gazul,
S bilincsét rázza zord kedélylyel
Mond: «Égen többé nincsen Úr!»
Mozdulni érzi szívet, s mintha
A béke-angyal rásimulna:
Hívó kebellet zengi fenn:
«Alleluja! Alleluja!»

A sir felett kesergő árva,
Ki földre zárta mindenét,
És árva sorsát megsírtni,
Szegénynek, könnye nincs elég:
Föl, égje néz ma, s dult szívében
Szívárvány gyúl a borura,
És térdre hullva zengi hévvel:
«Alleluja! Alleluja!»

Jer, szenvedőtárs! kit az élet
Remény s örömben megrabolt ...
Kereszt alatt, im' nézzed: Ő is
A sir poráig meghajolt! ...
S ma győzedelmét zengi vissza
Mult századok örök tanuja:
A vén idő! ... Ah zengjék vele:
«Alleluja! Alleluja!»

ILLYÉS BALINT.

UTAZÁS ISMERETLEN ÁLLOMÁS FELE.

XI. Harmadszori vesztéglés, ez egyszer az olmtzi varban.

Az ajtonak hagyott nyílás a bástya falán inkább visszajesztőleg mint hívogatón bámula ránk s mi ő rá. Sötétségnek is beillő homály borongta rajta. A napfényből belépők szinte visszahök-

centek a küszöbnél, de biz át kelle lépünk. Sa-játságos sirboltéle, dohos, búzzel telt, meglehetősen óblü tornácba jutottunk, melynek baloldalláról az örsz szobájának éppen akkor megnyitott ajtaján át némi világosság terjedt szét. Egy másik ajtó is lett ekképen láthatóvá, melyről később megtudtunk, hogy az a pörkölb lakába és azon keresztül a szabadba szolgál. Minket jobb kéz felé utasítottak, illetőleg vezettek egy hosszú alagút-félebe, melyből jobbra nagyobb szabású helyiségekbe nyitlak a tömören megvasalt ajtókat. Az alagút sötétjét csak a jobbra-balra alkalmazott ajtó föltti keskeny ablakfélek oszlatták küssé el.

A jobbra eső három első helyiségben a grófok kaptak szállást és mert idehozattatásunk némi-leg megszőkítésnek is bevált volna, vasárnap, 1849-ben augusztus 12-én, a grófok is a pusztára földre terített szalmaszőkeken voltak kénytelenek az éjt tölteni. Minket azután négyesével beszőttak a baloldalon fekvő odukba, melyek a bástya falából kifelé nyitló ágyulövésre alkalmazott löreszenek át kaptak világosságot.

Mióta Buda varából útnak indítottak, nem éreztük magunkat annyira rosszul mint itt. Voltunk hurezőttatásunk idején mindenféle visszastitító helyeken elszállásolva, de mindenkor azzal tartottuk magunkat fenn, hogy egy éj nem a világ. Most azonban nem egy éjre, hanem rövid időre hagyott el a pörkölb, a mi nagyon is hajlandók voltunk nem venni a szó szoros értelmében, hisz e kifejezés: «rövid idő» a mi körülményeink közt legalább is heteket jelentett. Éreztük, hogy egy-két nap kedvéért bizony nem utaztattak volna bennünket első osztályu vasuti coupékban! Meg kellett azt szorgalmunk. Ha első vesztéglésünk a laibachi varban inkább csak kellemetlen letartóztatás színét viselte, második vesztéglésünk a pozsonyi varban ellenben már fogsághoz volt hasonló, harmadik vesztéglésünk az olmtzi varban már valóságos börtön volt s életünk sanyarú rabélet.

Délelőtt és délután úgy szigorún kimért órácskára megnyitották ajtónkat s kieresztettek az ügynevezett szabad levegőre, egy alig három öl szélességű sikátorba, melyre az apáczárdára szemét-lerakó helyének elricszózt ablakai és a mi börtönünk hasonló helyiségeinek kétszeresen elricszózt ablakai is nyitlak. A zárdra elhanyagolt magas falai és a bástya kormosra barnult merev oldala közt csak vajmi keskeny szelet ég pillantott le ránk.

Eelhagyatva kezdűtünk magunkat érezni. Ételnk-ről a pörkölb családja gondoskodott, valamint fehérneműnk mosatásáról is. Nem tudom micsoda tekintet vezette azt, a ki minket szétosztott, de mivelmindenki csak három lakóférsra volt utalva, s az udvaron tölthettek naponta két órára kívül szorosan el voltak egymástól zárva, szerencsésnek mondhatta magát, a ki jobb kedvű és olyan társak közé jutott, kik nem csak érezték, hogy kötelelesség egymásnak a sorsát, a menyire telik, könnyebbíteni, hanem e kötelelességnek igyekeztek is tehetségek szerint megfelelni. Panaszsra e tekintetben nem is emlékezem. Nem tudom már, kik melyik oduban voltak együtt, de aligha eszalkozom, mikor így emlékezem, hogy valahányszor az udvarban szabad volt a vásár, s kiki azt szemelhetett ki rövid pár percre társalkodónak, a ki leginkább akart, egyikünk sem maradt társ nélkül, s örömmek is beillett az az érzés, hogy ismét együtt vagyunk mindnyájan. Jól esett elpanaszolni bánatunkat, közölni egymással biztató álmainkat, s ha szabad lett volna, elővettünk volna egyet-egyet laibachi dalainkból vagy társas-játékainkból. «Ha már fogva kellett minket tartani, fakadtunk ki nem egyszer, miért nem hagytak továbbra is a laibachi varban!» Mire természetesen nem hiányzott a gúnyos válasz, hogy ez mind a mi jóvöltünkért, bővebb tapasztalás szerzetésére végett volt megírva sorsunk könyvében.

Az első hét, melyet vesztéglésünk jelen tanyáján átszenvedtünk, felejtethetlen nyomokat hagyott emlékenben. Csendes odunkban, jobbnak hiányában, ábrándok szövésével, a kinek módja és kedve volt, kártyázással, dohányzással és herverésze, majd testgyakorlatul barátságos birkózással öltük az órákat. Hétfőn bebutorozták helyiségeinket. Hoztak és felállítottak vaslábu ágydeszkákat, teritettek rá lepedőket, szalmavánkásokat, pokróczokat, s hoztak mindegyikünk számára széket és közös asztalt. Most hát már fölemelkedhetünk és megszüntünk «földhöz ragadtak» lenni. A ki nem tapasztalta, nem hinné

el, mily roppant különbség van a közt, mikor földre terített szalmaszőkekből áll az összes butorzat, s az étket is a földön elrakott tálakból kell meríteni, és a közt, mikor a vaslábu nyoszolyákon nyugvó szalmaszőkeken lepedő és pokrócz már ágynak formáját adja, s mikor az étel-ital asztal mellett ülve lehet elkölteni. A különbség a közt, a mihez azelőtti szabad életünkben, még a legszegényebb társukat is beleértve, szokva voltunk és a közt, a mihez itt kelle történünk, akkora volt, hogy legtanácsosabbnak találtunk nem is emlegetni, még kevésbé feszegetni. A magába merülés óráiban különben is mindegyikünköt bizonyára a multak emlékei foglalkoztatták leginkább, mert a jelen állapot nem igen nyújtott a gondolatnak tópot, a jövő pedig annyira bizonytalan volt, hogy tervezgetni ugyan mindenfélek lehetett, de bizony csak úgy a levegőben, mint légyváratok építőknél szokás. Azonban nem e esakélyesgek tették az első esetet emlékezetesé, hanem egészen más valami.

Az első hét elején ugyanis az a hír terjedt el közöttünk, hogy gróf Zselinszky neje engedélyt kaptott férjét meglátogatni fogságában, s némelyek, kik a gróf szobájához közelebb voltak elzárva, hallottak is női hangot a folyosón, mely bizonyosan a grófné ajkairól kelt, hisz oly előkelően zengzetes és oly meghatóan gyöngéd és bánatos volt csengése.

Magas jobbot vetett e hír hallatára még a fásultabb kedély is, s a legmagyobb feszültséggel vártuk, mily híreket hozhatott férjének a grófné. Edus barátunk, ki pozsonyi fogságunk alatt még azt sem puhatolhatta ki, hogy jöltévo grófjaink merre vannak, Olmütben ismét talált összeköttetést velők, s e révben nemcsak szorultabb állapotban levő társainknak jara ismét a váru várta segély, hanem egyes, megbízhatatlan ugyan, de mégis megragadott és villámsebesen tovább adott hírek is szárnyaltak közénk.

Mínthogy 1849-ben augusztus napjaiban a hadi események már rohania rohantak a végeldöntés felé, a grófné sem közhelhetett megbízható híreket férjének, s mi sem tudhattunk meg egyebet, mint azt, hogy a grófné csak egy kíséző tiszt jelenlétében beszélhetett férjével és csak a tiszt által értett német nyelven, a hogy a tiszt azonnal közbeszólt, mihelyt a legszorosabb személyes és családi ügyeken kívül másra, és különösen a haza dolgára, vagy huzetéri eseményekre akartak kitérni. Annymt még is hallottunk, hogy a haza sorsa válponton áll s hogy egy három napos ütközet híre dől Magyarországon, Klapka kítörése Komáromból és előnyomulása Győr felé képeztek a közbeszódt tárgyat.

Egyéval be kellett érnünk a s milyen volt akkori kedélyhangulatunk, e pár szóból kiki azt okoskodta ki, a mi leginkább őhajott, vagy a mitől leginkább félt. S mert a felelem és a remény egy áron voltak kaphatók, inkább a reményből szerettünk be képzelődésünk tórházába minél többet és fontuk, sőtűttük az ábrándokat kedvünk-kényünk szerint egész szombat estig, mikor aztán néhány szónyi hitelesnek állított értesítés úgy hatott ábrándjainkra, mint a májusi dér a májusi pompában diszelgő zsenge virágra.

E pár szónyi értesítést a városból hozta nagy sietve a pörkölb, ki maga is megragadott látzótt a teljesen varatlan rémhir által, mely a kivilágításra készülő város falain felragasztott, öreg betűkkel nyomtatott falragaszokon volt olvasható, s így szólt: «Bécs, aug. 18-án. Pétervárról a következő sürgöny érkezett Gráczon keresztül: Paskievits herceg e czárnak azt a jelentést tette, hogy «Magyarország felségéd lábainál fekszik,» stb.»

Hangos kacagás volt erre részünkről az első felelet, mert még csaknem mindnyájan az udvaron ógyelettünk, mikor a pörkölb szoktatlanul az uteza-ajton rohant be hozzánk és fennhangon kezdte hirdetni, hogy miről szólnak a falragasz felreérthetetlen szavai. Most először történt, hogy a pörkölb napi eseményt juttatott tudomásunkra, mely azonban annyira varatlannak s annyira hihetetlennek tint fel magasan szárnyaló lelkünk előtt, hogy hangosan kacagztuk. S ő ezért fel sem folytani, hanem kinyitotta a nagy kapu kis ajtaját, s a véletlenül épen ott elhaladt polgári embereket szólította meg, fennhangon kérdezőven tőlük: olvasták-e a falragaszokat, és mi áll bennök?

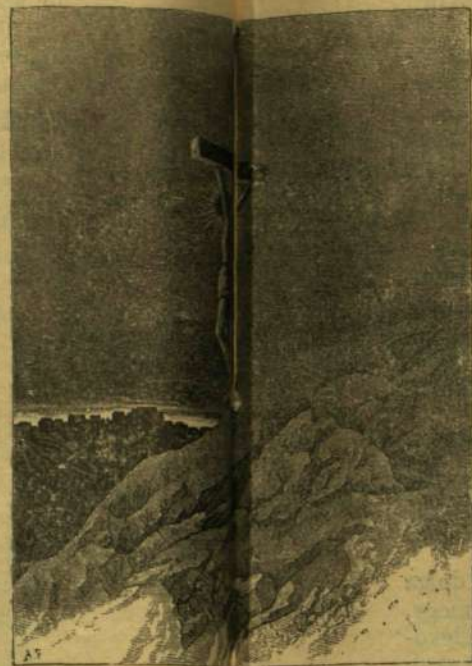
Szórl-szóra ismételték a hirdetésény lényegét, de akkor azután becsapvín és gondosan bezárván a kis ajtót, szokott egykedvűségével

Az 'Abarus' vagy 'Edessa'-féle Krisztuskép a genuai St. Bartolomeo egyházban.

Krisztus Emmausban. — Müller Károly festménye.

A galília.

'Üdvözítőnk.' — Hugues Merle festménye.

Veronika kendője, a római Szent Péter templomban.

A 'Jó pásztor' szobor.

Leonardo da Vinci kartonja.

Krisztus bevonulása Jeruzsálembe. — Giotto festménye.

Zsidó éremkép axfordi muzeumban.

Zsidó Krisztus-érem.

Krisztus bronz érem a British-Muzeumban.

'A keresztről való levétel.' — Rubenstől.

A ravennai mozaik.

Szönyegkép, a Tiberius-féle smaragdkő-vésés utánzata.

Mozaik-utánzat. Freskó a katakombákból.

Üveg-amulet.

'Király királya'-érem

Justinianus császár aranypénze.

Fresko a Domitilla-féle katakombákból.

'Redemptor Mundi.' — Memling J. festménye.

Krisztus-fej. — Carracci Annibaltól.

A KRISZTUS-ÁBRÁZOLÁSOK TÖRTÉNETÉBŐL.

bejelentette a sétaóra végét s a bátyaúr ajtónyílásánál megállván, mintegy szemlét tartott felettünk s jól megnézte, ott vagyunk-e még mindnyájan, mintha mindegyiknek az arczáról szeretne volna leolvadni gondolatait vagy érzelmeit. Abban még volt időnk megállapodnunk, hogy a sürgöny nem lehet más, mint arra számítot kihomlány, hogy az uralkodó születése évfordulójára készülő kivilágításához egy kis jókedvet csináljanak a jámbor városi népnek. «A mi önmagában lehetetlen — így alkottuk meggyőződésünket — azt egy kis nyomdafesték nem teheti valóvá.» S ezzel jó éjszakát kívánva egymásnak, bevonult kiki odujába.

De hiába kívántunk ez egyszer egymásnak jó éjszakát. A hány óda, annyi vitaközvetítő kis társaság. Mert mit ér ilyen leverő bírral szemben a pusztá hitelenség. A kétely, e romosuló szű, azonnali kiké minden tagadásit erőlködés daczára, kikél és megkezdik romboló munkáját, melyet makacsul folytat mindaddig, míg van őrzeni valója, vagy addig, míg maga is el nem pusztul.

Csaknem teljesen átvirrasztott éj után, midőn vasárnap reggel 8 óra tájban az ajtók megnyílnak, a rokonabb érzelműek siettek egymással találkozni, s a szokottnál jóval hangosabban vonultunk ki az udvarra. Voltak, kik más is ténynek fogadták el a lesújtó távirat borzasztó tartalmát s búcsú önmegadásban a körülhatárolt sors végzéseit iránt, találatták a lehetőségeket, melyek a legrosszabb esetben is a hazát és miniket érhetnek. Ezeknek fővágusok az volt, hogy a fordulat közeledik, s mihamarább vége lesz az emésztő bizonytalanságnak, mely folytonosan igazított és minden számítást lehetetlenné tett. Szerencsénkre mások a sürgönyt ma is merő tiszta koholmányoknak tartván, nem engedték, hogy az elesztőgésed lábra kapjon és átálansósá legyen. Ezek azután az okoskodás minden nevével igyekeztek nézeteket támogatni s a két nézet közötti szőharek több-kevésbé hévvel folytattak majd nem egy egész hétig. Az önmegadók kisd csapatát az időközben sűrűn egymásután érkező újabb részletesebb hírek apránként szaporították kezdtek, de a hitetlenek számát ha e hírek apasztották is, de nem lohaszthatták a vérmesebbek hevét. A hirt, hogy Görgei hadserege Világosnál az oroszok előtt letette a fegyvert, egyenesen képtelennek mondták, azt pedig, hogy a kormányzó és a kormány több más tagja az országból kimenekültek és a szent koronát is magokkal vitték, épen istenkáromlásnak vagy legalább is hazaféltetésnek. Ha a hitetlenek okoskodásai a hét első napjaiban megválták a társaságot a kétségbeeséstől, az önmegadók türelme és higgadsága megvált bennünket a meghasonlástól, s érdekes volt nézni az alig észrevehető közeledést a szélső nézetek levők álláspontjai között. A hét végén már nem a világosvári eseményről folyt a beszélgetés, melyet mind a két fél még mindig «be nem bizonyítottnak» szeretett tekinteni, hanem a tatárpusztítás, a vármai gyásznapi, a mohácsi vész, a bécsi, a lincai, a szatmári békekötések kerültek tárgyalás alá. «De neked élned kell, oh hon» — volt rendszer az esti elválás előtti utolsó szava mind a két nézetű társainknak, s míg az egyik fél azt hagyhatta: «Flectere si nequeo superos, Acheronta movebo», a másik azzal felelt, hogy «Omnia jam fiunt, fieri que posse negabam.» De azért eljén a haza, bajtársak, jó éjszakát!

A porkoláb, mintha csak e végre külön utasítást kapott volna, eddigi szokása ellenére háromszor, sőt néha többször is napjában kéretlenül, sőt már olykor kelletlenül is kedveskedett nekünk a legújabb hadi és politikai hírekkel, s mivel észrevette, hogy szuabiban merünk még kételkedni is, hírlapokat kezdett zsebébe rakni s a ki akart, saját szemével olvashatott belőlük egy-egy különösen megjelölt mondatot. Az önértékesebbek, bármilyen fontosak lehettek is a közölt újdonságok, elnyomták keblökben a kíváncsiságot, s nem csak olvasták, de hallani sem igen kívánták a rájuk néző semmi esetre sem kellemes közléseket, melyeket azonban nem akarva is kénytelenek voltak tudomásul venni.

Igy múlt el fejünk fölött augusztus, így lépünk be szeptemberbe. Időközben majd valamennyinek szüksége volt már foltozó szabóra, vargára és varrónóra, mert régen volt, mikor otthonunkból elhoztak, s bizony akkor sem volt egyikünk sem újonnan ütözötben tetőtől talpig. A fehérmű is szakadozóban, mert bővelkedni abban sem bővelkedt egyikünknek a tarisznyája sem, s a fogházban lévők számára mosó szem-

lyek bizony nem bántak a fehérművel valami kímélettel. Új öltöny-darabok beszerzésére nem volt sem pénz, sem hitel. Részletfizetésed kedvéért pedig nem óhajtottunk még soká maradni!

(Folyt. köv.)

AZ ERDELYI CZIGÁNYOK HUSVÉTI SZOKASAI.

Minden nép, mely bonyodalmas művelődési mozgalmaink közepette még fiatalokká hévvel érez, különféle, sajátosságos szertartásokkal ünnepli meg a természet feltámadását, a tavasz bevonulását. Különféle sajátosságos szertartások, szokások támadtak az egyes népek körében, melyekkel a búvevő tavasz megérkezését üdvözik; nem csoda, ha cigányaink, főleg a vándor vagy sátoros cigányok is, kik télen-nyáron úgyszólván kiinn a természet kebelén tanyáznak, ennek feltámadását saját szokásaik szerint szintén megünneplik. Már a tél küszöbén vágyva-vágyik a cigány a meleg nyár után és sajátosságos humorával dalolja:

Elmúltak a nyári napok,
Tavaszig most elvárhatók,
Mig eljön a nap melege
És veje jön Isten kegye.

Karácsonyig van mit egyem,
Alvás közt elműlik telem;
Husvóra majd felberek,
Ha kiszöldült minden berek.

A tél ő reá nézve a nyomorogás, a koplalás ideje; nyárban pedig, ha zöld a berek, ha lanya szellő fuja a sátor vásznát, akkor még szegénységét is megveti:

A nyári nap arany sugárt rám is vet,
Felejteti velem szegénységemet;
Szegény vagyok, de arról nem tehetek!
Elég nekem, ha a napfény jó meleg!

A már régi népektől személyesített évszakok, a nyár és tél harcának, egymással való küzdelemének majdnem minden európai néppel közös eszméje a cigányok körében is megtalálható és ez ő náluk őshazájukban, Indiában, valószínűleg még mai napig is tavasszal megünneplott visszaemlékezés arra a győzelemre, melyet Talami istennő a sötétség ura fölött nyert. A tavasz újratámadásának megünneplése majdnem minden keresztény népnél a husvétünnepel esik egybe. Erdélyi cigányaink is, ámbr az egyházi szertartásokkal egyáltalában nem igen törődnek, mégis a tavasz bevonulását, mely ő reájuk nézve új, jobb életszakot jelent, a husvétünnepel megünneplik, és egy régi kora visszautatkozó szokásaikkal, melyeket itt röviden előadni megkísértem, még pedig úgy, a mint részint magam látom, részint pedig cigányoktól hallottam.

A husvétot megelőző vasárnap délutánján az «őreg elfürészeltük» (*pcures von cinen*), azaz a tél legyőzték, mely alkalommal a nép mint néző közönség a következő dalt énekli:

Jó isten, szép a világ,
Virággal már minden ág,
Közéleg a meleg nyár,
Mert a husvét itt van már!
Jó istenem, téj be hozzám,
Kisöpörtem a kis kunyhóm
S tiszta abrosz asztalom!

T. i. egy bábót asszonyi ruhákba öltözve a sátrak előtti szabad téren egy gerendára fektetnek és minden jelenlévő kötelessége, egy bottal legalább is egyet ütni a bábura, különben meghal a nyár folytán. Erre álarcos férfiak elfürészelik a bábót és aztán elégetik. E szertartás az «árnyék-királyné» (*ushalyakri thágyeri*) illeti meg és ezért a husvét előtti vasárnapot «árnyék-vasárnapnak» (*ushalyakri jives*) is nevezik. A bábót a legutolsó ózveggye lett asszony ruháronyába öltöztetik; az ózveggye nő e rongyokat nagyon szívesen odaadja, mert ezeknek elégetése elhalt férjének nótalan szükségessé kiengesztelésére szolgál; és erre bizony minden sátoros cigány asszony-nak, illetőleg ózveggye nélkülös szükségese van, mert ha már férje életében is eleget verte, úgy hitők szerint a boldogult lelke megfogathatja élő társát és esetleg régi tartozás fejében és annak kiegyenlítésére még jól elverheti ózveggyét.

Az egész nagy hetet cigányaink babonák és kuruzslo szerek készítésével töltik. Ezek közül csak egynehányat akarok e helyen felsorolni.

Mogyoróvessző, melyet nagyhéten nyesnek, megóvjá a villámcsapástól az épületet, sátrát, a melyben azt tartják. E héten a mogyoró-kigyó is, mely mások a mogyoróbokor alatt száz mérföldnyi mélységben a földben tanyázik, feljön a

bokor gyökerei közé. Ki ezt meglesi és megfoghatja, midőn a szabadra kimászik és a harmatot isszsa, annak kezében még a kő is arannyá válik. Nagy-péntek (vagy Szt. Jánosnap) éjjelen jó egy villaalakú mogyoróvesszőt vágni, még pedig egy azeelőtt semmire sem használt késsel, mert ennek a vesszőnek azon megbecsülhetetlen tulajdonsága van, hogy birtokosának a föld alatt levő érzéket, kincseket, szükség esetén még a vizet is megmutatja. E búvesszőt t. i. birtokosa oly formán ragadja meg, hogy az ág villás szoritja, hüvelyket meg két kis újat egymásra szorítja, hüvelykeit pedig a vesszővel együtt égfelé irányozza, könyveiket testéhez szorítja. Aztán a kincset kereső bizonyos igék elmondása mellett bejárja azon vidéket, hol aranyat, kincset vagy vizet találni vel és ha a keresett tárgyhoz közeledik, akkor a mogyoróvessző ég felé irányított vége a föld felé hajlik.

Ki nagy héten kakuzsót hall, annak jó dolga lesz egész éven át; hajadon leány férjhez megy, családos ember kincset lel, beteg ember felgyógyul; a ki pedig úgyve vagy heverve hallja a kakuk szavát, az beteges lesz egész éven át, ha a legközelebbi fát rögtön háromszor meg nem kerüli és annak lejából nem eszik egy kis darabocskát; kire pedig nagy héten pillangó száll, az egész nyáron át, míg csak pillangó szállingál, egészséges lesz. Ki nagyhéten kigyót lát, sok ajándékot kap a nyár folytán, a ki pedig egy békát vagy halat lát, az egész éven át csak vizet fog látni és inni.

A cigányok voltaképeni tavaszi ünnepe husvét első napjára esik. Nehány évvel ezelőtt Szt. György napján tartották ezen ünnepet, melyet «zöld György»-nek (*seleno Gorgia*) neveznek. E napon t. i. a sátrak népe egy fűzfa-ágot feldiszít virággal, zöld galyval. Az ágot fiatal legények felállítják a sátrak előtt, mire megkezdődik a tánc és lakoma. Ez ünnep főszemélye egy fiatal legény, ki tetőtől talpig zöld galyakba van burkolva és ezért «zöld György»-nek nevezik. Az ő hivatalos kötelessége a sátor népe birtokában levő minden állatnak egy maroknyi zöld fűvel szolgálni, mi által az állat a jövő nyár alatt minden betegségtől megóvatik. Ezután «zöld György» oly három vsz szöveget, melyek három nap és három éjszakán át szakadatlanul égő tűzben hevertek, a legközelebbi folyó vízbe dob, hogy ezzel a vízben lakó szellemeket (*Nivási*) kiengesztelje és azok pártfogását a nemzetégre számára kieszközölje.

E tavaszi ünnepely főpontja azon pillanat, a melyben a sátor népe a «zöld György kalácsát» (*seleno Gorgeszko márkli*) szétosztja, azaz maguk közt egymást megkínálják. Ezt mindenkinek el kell fogadni, ha a kinalónak halála ellensége is volna a megkínált; ezzel aztán régi sérelmek kiengesztelteknek tekintetnek és e napon mindenkinek ki kell bekiálni társaival. E kalács egyszerű közönséges lisztből készül, melybe dagasztás közben még illatos füveket és különféle virágokat és gyökereket gyurmak. A fiatal leányok is megkínálják kiszemelt leendő férjüket vagy kedvesüket ily kaláccsal, ki akkor dalban dicsőíti annak jóságát, midőn pl. így énekli:

Olyan leány alig akad,
Ki neked oly czipőt adhat,
A minőt sít az én rózsám
Husvét táján, szent György napján.

Beledagaszt sok virágot,
Beledagaszt gyöngyharmatot,
Belesüt ő sok szerelmet,
Babja, a ki abból evett!

Husvét általában a szerelmi sejtelmek ideje. Husvét másodnapján böjtölnek a legények és leányok; este pedig, lefekvéskor, a legény valami asszonyi ruhadarabot, a leány pedig valami férfiruhát tesz feje alá; azt hiszi, hogy ekkor álmában meglátja leendő életpartját.

Sátoros cigányaink még egy különös husvétünnepet is tartanak, mely szellemi, vallási és erkölcsi állapotukba egy mély pillantást enged vetni. T. i. husvét másodnapján a sátoros cigányok fából egy kis skatulyát készítenek, melyet «küldemény»-nek (*bicápen*) neveznek. E bős-ö-alaku skatulyát vörös és fehér színű gyapottal fonják körül, miután belsejébe mindennemű titkos gyógyszereket tettek, melyeket a csapat minden embere előbb kezével érintett. Ha végre e «küldemény» elkészült, nagy processzióval viszik egyik sátorból a másikba, azután pedig valamely folyó vagy patak partján leteszik és miután mindenki egyszer rá köpött, ott hagyják. Azt hiszik, hogy az, ki e skatulyát, melyet a

rossz szellemeknek küldték, megtalálván, felbontja, arra és annak egész nemzetségre fognak ragadni mindazon betegségek és nyavalyák, melyek eredetileg a sátor népeken voltak szárván.

Ezek volnának, röviden előadva, mindazon husvétünnep szokások, melyeket az erdélyi sátoros cigányok mai napig is többé-kevésbé megtartanak és a melyek új bizonyosságot szolgáltatnak arra, hogy a legrimitívebb, látszólag legaljasabb nép körében is vannak oly érdekes szemek, melyek nélkül az ethnologia tudomány s buvárkodásának láncolata hézagos maradna.

DR. WLISLOCKI HENRIK.

EGYVELEG.

* A föld bensejének kutatását most egyszerre két helyen terveik. Flammáron Kamill, a híres francia tudós, katonák által akar több ezer öl mélyt üreget ástni: ez által nem csak a tudomány szolgálnának a katonák, hanem egyuttal nézete szerint el is felednék, hogyan kell harcolni. A gyakorlatiasabb amerikaiak az Egyesült-államok kongresszusára elé törvényjavaslattal nyújtanak be, hogy a pénzügyi többletet tudományos czélokra fordítsák és minden államnak adjanak 200,000 forintot, hogy 3000 láb mély kutat fújanak tudományos czéllal és egyszerűen hasznos ásványok keresése végett; e terv szerint több millió embernek lenne, most és esetleg új hasznos ásványok találsa folytán később is keresete.

* A szürke szín divatos jelenleg a böjt idején Párisban. A ruhákon kívül a divat kiterjeszti hatását az étkezésekre. Szerdán és különösen pénteken nem szabad az asztalokra virágokat tenni, sem gyümölcsöket. Ez utóbbiakat most már mesterségesen leveles galyakra tűzve a szolgáloményzet hordja szét a vendégek között.

* A hallgatás árt az egészségrenek dr. Fletcher, híres angol élettanaár állítása szerint, ki azt is hirdeti, hogy a nők azért élnek rendszeren hosszabb ideig, mint a férfiak, mivel többet beszélnek s ezáltal a legfontosabb szerveket jobban működtetik. Dr. Rusch amerikai orvos szintén helyesli e nézetet s nagyon ajánlja az ének gyakorlását.

* Egy tehén bőréből 35 font kikészített bőr lesz, egy löéből már csak 18 font. A finom bőrt a szőgyártók használják különösen, de női keztyűknek is alkalmazták. A legvastagabb és legtartósabb bőr rendszeren a délamerikai félvad szarvasmarhától ered.

* Fiatal lapszerkesztők. New-Yorkban a meglehetősen elterjedt «The Ninth Street Journal» («9-ik utca lapja») című lapot, mely főképp művészzettel foglalkozik, egy tízenégy éves gyermek szerkeszti. Marylandban egy 13 éves fiú adja ki a «The Acorn» («Makk») című tudományos havi folyóiratot s e mellett ő a szerzője is.

* A legszenvedélyesebb dohányosok Mexikóban vannak. Az iskolás gyermekeknek, ha jól feleltek, jutalmuk abban áll, hogy az iskolában szivarozhatnak a tanítóval együtt. A törvényszékeken a bírák és eskütétek is szivaroznak.

* A legelső gyógyszerár a 8-ik században Bagdadban alakult. Az «apotheka» görög szó csak rárt jelent s a rómainknál az így jelölt helyiségben rendszeren börtölők állottak. Európába gyógyszerárakat az arabok hozták be, de lassan terjedtek. Ausztriában, Prágában 1342-ben állították az első. A legelső törvényes szabály a gyógyszerárakra nézve Párisban 1484-ben kelt s az első gyógyszerészeti munkát Paracelsus 1530-ban adta ki.

* Kínai étlap. A newyorki új kínai követ honfitársainak nemrég lakomát adott. Az étlapon a következők voltak: 1. Sárkány főtt zellerrel. 2. Czapánszonnyok páczolva; madárfészekleves. 3. Holothur-miok, befőzött. 5. Tengeri ördög (hal), sült csirke s kacs. 6. Apró malacz, bambuszrügyek s rizs. 7. Platos disznós gombákkal és tengeri babbal. 8. Fűszeres kolbász, töltött tojás és köles. 9. Czomb szőlőfűrtökkel és gesztenyével. 10. Mákpenyes és confect. Az ital tea, mandulathea, arak s kínai likőrből állott. A mandulathea új ital volt; édes mandula forrítatából állt borsszeszszel és kandiseczkával vegyítve.

* Régi történet új alakban. Az Amur mellett Albasin városot ostromolták a kínaiak. Midőn az oroszok élelme már vége felé járt, Csernikovszky parancsnok a régi eszelhez folyamodva 50 font sulyú pástétomot küldött az ostromló sereg parancsnokának, min'egy annak jelölje, hogy az erőd belsejében van az élelmi szernek. A ravasz kínai azonban az izletes ajándék ismétlését kérte, a mit már nem teljesíthettek.

* A kövérség nagy becsben állott a régi egyiptomiak előtt s hogy azt megszerzeék, a sirásó bogarak nélküli fajtát (Polaps sulcutát különösen) vajban megfőzték s megették; általában azt tartották, hogy e kellemetlen szagu rovarok élvezete nagyon kövéri.

* Hivatalos himlő-oltást rendeltek el a párisi kiállítás alkalmozottaknál kivétel nélkül. A kormány fizeti az orvost és a munkás, ki a beoltás után egy ideig nem dolgozhat, levonás nélkül kapja béret.

* Az Egyesült államok területe Alaskával együtt 3.501.404 angol négyzetmér-föld, tehát sokkal kisebb, mint Európa (3.761.657). Mindkettőtől a lakható rész körülbelül három millió angol négyzetmér-földet tesz ki. De míg Európában — Oroszország kivételével — egy négyzetmér-földre 160 lakos jut, az Egyesült-államok 60 millió lakosságból csak 20 és egyedül egyes keleti államokban van oly népesség, mint Európában.

* 600 törülkőző egy napra. A washingtoni kongresszusban a számadások szerint a legutóbbi ülészek alatt (mintegy 240 nap) 138.550 törülkőzőt használtak fel, más szóval minden nap 600-nál több törülkőző jutott, holott 300 képviselő sincs. A törülkőzők mosása 2770 dollárba került. Az amerikai képviselők nagyon tisztaságserető emberek lehetnek.

A HÓDÍTÓ ROBUR.

VERNE GYULA REGÉNYE.

FORDITOTTA HUSZÁR IMRE

XI. FEJEZET.

(Folytatás.)

XII. Melyben Prudent bácsi haragja a sebesség négyzetével egyenes arányban fokozódik.

Az *Albatros* este tíz órakor elérte Franciaország határait körülbelül Dünkirchen irányában. Az éjszaka meglehetősen sötét volt. Egy pillanatra látni lehetett a Gris-Nez világító-toronny villamfényét és a doveri világító-toronnyét a calaisi szoros két partján. Aztán az *Albatros* tovább haladt a francia terület felett, ezer méternyi közepmagasságban.

Sebessége nem csökkent, Bomba gyanánt röpdült végig városok, mezővárosok és falvak felett, a melyek oly sűrűen fekszenek egymás mellett éjszakai Franciaország és gazdag tartományában. A párisi délkor alatt Dünkirehen után Doullens, Amiens, Creil, St.-Denis következett. A léghajó egy percze se tért le az egyenes irányról. Így érkezett meg éjjeli tájban a világosság városa fölé, a mely e nevet még akkor is megérdemli, mikor a lakói alsznak, vagy mikor aludniok kellene.

Nem tudni, mifele különös szeszély birta rá a mérnököt, hogy Páris felett megállapodjék. Anyai bizonyos, hogy az *Albatros* alászállt és csak néhány száz méternyi magasságban lebegett. Robur ekkor előjött kabinjából és az egész legénység megjelent a fedélzeten, szabad levegőt szívni.

Prudent bácsi és Evans Phil a világrt se mulasztották volna el a kínálkozó kedvező alkalmat. Miután rekeszükből előjötték, mindketten igyekeztek magukat elszigetelni, hogy megragadhasák a legalkalmasabb pillanatot. Mindenekelőtt azt kellett elkerülni, hogy lássák őket a döntő perczeben.

Az *Albatros* csendesen vonult el a nagy város felett, mint egy óriási rovar. Végig haladt a boulevardok felett, a melyeket fényesen világítottak meg az Edison-fele készülékek. Hallani lehetett az utcázakon közeledő kocsi zörejét és a Párisban összpontosuló számos vasuti vonalon száguldó vonatok robaját.

Majd még lejjebb bocsátkozott, mintha surolni akarta volna a Pantheon gömbjét és a rokokant templomkupolájának keresztjét. A Trokadero minareteitől átrepült a Marsmező óriási éretzortnyához, melynek nagyszerű reflektora villamfényével árasztja el az egész várost.

Ez a légi sétat, ez az éjjeli kóborlás körülbelül egy óráig tartott, és rövid pihenő volt, mely a vég nélküli utazás folytatását megelőzte.

Robur mérnök kételkedésvillám meg akart mutatni a párisiaknak egy olyan meteort, a melyről a csilágászok nem is álmodtak. Az *Albatros* villamos fáklyái működni kezdtek. Két fényes villamos sugár sétált végig a város terei, squarejai, kertjei, palotái és hatvan ezer háza felett, óriási fénypalástot vetvén az egyik láthatártól a másikig.

Az *Albatros* ezuttal látták — nem csak jól látták, de hallották is, mert Turner Tamás elővette a trombitáját és harsogó riadót fűjt. E pillanatban Prudent bácsi kihajolt a parkányi felelt, kinyitotta a kezét és lejtje a burnöszenelést.

Rögtön ez után az *Albatros* gyorsan fölemelkedett.

A Páris felett létező légkörben pedig megharagot a boulevardokon sétáló nagy néptömegek óriási hurrájja — a mely csudálkozva üdvözölte a bámulatos meteort.

A léghajó villamos fáklyái egyszerre kialudtak. Sötétség és némaság uralkodott egyszerre körülük és újra kezdődött a röpülés, óránként kétszáz kilométernyi sebességgel.

Ennyiből állt minden, a mit a léghajó személyezete és utasai a francia fővárosból láttak.

Reggeli négy órára az *Albatros* rézsut végig röpült az egész francia terület felett. Nehogy időt vesztítsen a Pyrenées-k vagy az Alpések fölött, a Provence felett lebegett el, az Antibes fokig.

Kilencz órakor a San Pietrin, a kik a római Szt. Péter templom terrassán ültek, álmélkodva látták elhaladni az «Örök város» felett. Két óra múlva a nápolyi öbölhöz ért és egy pillanatig lebegett a Vezuv kőes gözei közt. Végre miután a Közép-tenger rézsut átvágtá dél-utáni egy órakor La Gouletteban, a tuniszi partokon jelezték átrepülését.

Amerika után Ázsia! Páris után Európa! A csodaszéri készülék nem egészen huszonhárom nap alatt harminczser kilométernyi utat tett!

És most tovább halad Afrika ismeretes vagy ismeretlen vidékei felett!

.....

Az olvasó talán tudni óhajta mi történt a hires burnöt-szenelézvel, leesee után?

A szelencze a Rivoli utcában esett le, a 210 számú ház áttellenében, oly pillanatban, mikor az utca meglehetősen néptelen volt. Másnap egy becsületes utcazeprőnt meglálta és sietett elvinni a rendőrőrsökre.

Itt eleinte robbanó gépnek vélték és rendkívüli óvatossággal bontották és nyitották fel.

Egyszerre meg is történt a robbanás egy óriási prüsszentés alakjában, a melyet a rendőrhivatalnok nem bírt visszafojtani.

Ezután az iratot kivették a szelenczéből és a következőket olvasták:

«Prudent bácsit és Evans Philt, a philadelphiai Weldon Institute elnökét és titkárát, elsöktették Robur mérnök *Albatros* nevű léghajóján.

«Erről a jó barátok és ismerősök értesítendők.

P. b. és E. Ph.»

Végre tehát a megmagyarázhatlan tünemény meg volt fejtve a két világrész lakói előtt. A földgömb különböző vidékein működő obszervatoriumok tudósai is végre tehát megnyugodhattak.

XII. FEJEZET.

Melyben Robur mérnök úgy tesz, mintha a Monthyon-díjak egyikére akarja pályázni.

Az *Albatros* körutazásának e pontján bizonyára szabad felvetnünk a következő kérdéseket:

Ki ez a Robur, a kinek eddig csak a nevét ismerjük? Vajjon a levegőben tölti-e egész életét? Nem pihen-e meg a léghajója soha? Nines-e menedékhelye valamely hozzáférhetetlen ponton, a hol, ha nines is szüksége a pihenésre, legalább élelmi szerinek készletétkiegészítheti? Csodálatos volna, ha nem így lenne. A lehatalmasabb röpdülőknék is mindig van valahol odujok vagy fészük.

Mellesleg még az a kérdés is felmerülhet, hogy mit szándékozik tenni a mérnök önkénytelen utasaival? Végleg a hatalmában akarja-e őket tartani? Vagy pedig az-e a szándéka, hogy miután, a makacsodókat meggyőzendő, végig sétáltatta őket Afrika, Dél-Amerika, Ausztrália, az Indiai óceán, az Atlanti-tenger és a Csöndes-tenger felett, visszaadja a szabadságukat és így szóljon hozzájuk:

— Remélem uraim, hogy most már kevésbé fognak kételkedni a «légnél súlyosabb» elvnek helyességében.

Van még időnk e kérdésekre felelni. A felelet a jövő titka s a rejtély egykor talán meg fog adatni.

Anyai bizonyos, hogy a Robur madár az említtett fészék Afrika éjszakai partjain kezdé keresni. A nap hátralevő részét majd ide-oda röpödjék, majd egyenes irányban levegő a tuniszi regenségi területe felett töltötte, a Bon-hegyfoktól a karthágói hegyfokig.

Azán elindult a világrész belseje felé a Medterda csodaszép völgyében, követvén a kanyargó folyamot, a melynek sárgás vize el-eltűnik a kaktuszok és a oleanderek közt. Mennyi röpült jedtében a papagájok közül, a melyek százan-ként ülnek a távirda-huzalokon, mintha a sűr-

gönyöket várnak, hogy útközben felfogják és a szárnyaik alatt szállítsák tovább.

Az éj beálltával az *Albatros* elérkezett a krumirok földre és ha van még a világon egy krumir, az bizonyára arczra borult az óriási sas láttára és Allalt hívta segítségül.

Másnap reggel Bone következett és a körül levő szép halmok; majd Philippeville, a mely most már egész kis Algir, boltives rakpartjaival és csodaszép szőlőivel, a melyeknek zöld indái ellepik az egész tésért, mintha a bordeauxi vagy a burgundi vidék egy darabját ide helyezték volna át.

Ez az ötszáz kilométernyi hosszú séta a nagy és Kabylia felett déltájban az algiri Katbahnál* végződött. Mily látvány tártul fel a léghajó utasai előtt! A kikötő a Matifou hegyek és a Pescade csúcs közt, a palotától, marabout-któl és nyaralóktól elrejtett partvidék, a szeszélyes alakú völgyek és szőlőktől zöldelő dombok és a csóna-

AZ ALBATROST EZUTTAL LÁTTÁK.

A HÓDITÓ ROBUR.

koknak látszó gözhajóktól barázdált kék vízi Közép-tenger! És így volt ez a festői fekvésű Orász, melynek a fellegvár kertjében elkésett lakosai láthatták az *Albatrost* egybeolvadni az estaköny legelső csillagaival.

Ha Prudent bácsi és Evans Phil azt kérdezték maguktól, vajon milyen szeszély következtében sétáltatja Robur mérnök röplő börtönüket az algiri terület — Franciaország e folytatása felett, a francia tó nevét érdemlő tenger tulsó oldalán — akkor azt kellett hinnük, hogy szeszélyét kielégítette a naplenyugta után két óra múlva. A kormánykerék egy fordulata délkelet felé röpté az *Albatrost* és a léghajó, kibontakozván a Tell hegyes vidékétől, másnap reggel a Sahara homokja felett látta felkelni a napot.

Julius 8-ának uti terve a következő volt: Megszelmlése Géryville városának, a melyet, ép úgy, mint Laghatot, a sivatag szélre építettek

* Fellegvár.

Kabylia későbbi meghódításának megkönnyítése végett. Átkelés a Stillen torkolaton. Ez az átkelés nem minden nehézség nélkül történt, a meg lehetősé erős szél ellen. Átkelés a sivatag felett, majd lassan, a zöldelő oázisoknál, majd szédítő sebességgel, — gyorsabban a keselyűk röpténél. Több ízben lövésekkel kellett elriasztani e veszélyes madarakat, a melyek tizenkét-tizenöt állatból álló csapatokban rohantak meg a léghajót, Fryeollin nagy rémületére.

De ha a keselyűk az ellenséges tüntetésekre csak borzasztó rikácsolással, karmaik és csőrök csattogtatásával tudtak válaszolni, a nem kevésbé vad bennszülöttek nem kimélték meg a léghajót puskalövéseiktől, főleg mitűn az *Albatros* elhaladt a Sóhegy felett, melynek zöld és lilaszín köze a fehér leplet helyenként ályukgatja. Ekkor a léghajó a nagy Sahara felett lebegett. Itt-ott még látszottak a Saharán Abd-el-Kader táborhelyeinek egyes nyomai. Az utazás itt mindig veszélyes az európaiakra nézve, főleg a Beni-Mzal szövetség területén. Az *Albatros* kénytelen volt magasabb légrétegekbe felemelkedni, hogy megmeneküljön a számtól, a mely vörösesszínű homokleplet bori-

részevel: a szultán palotájával, a mely megerősített fellegvárhoz hasonlít, téglából épült házival, a melyeknek téglái a nap sugarainak kell kiegyenlítő és artézi kutjaival, a melyekből a léghajó megint kiegészítette volna vízkészletét. De rendkívüli gyors járása következtében vizek tartói még az afrikai sivatag kélőközepén is csaknem tele voltak a kashmiri völgyben, a Hydrapes medrétől felszivattyúzott vízzel.

Vajjon látták-e az *Albatrost* az arabok, a mozabíták és a négerek, a kik együtt laknak az Uargla oázisban? Kétségkívül, mert megjelenését néhány száz puskalövés üdvözölte, de a kilőtt golyók lehullottak, a nélkül, hogy a léghajót hatolhattak volna.

Majd elérkezett az éj, a sivatag csöndes éjszaka, a melynek összes titkait Dávid Feliczián oly költséggel értette meg velünk híres symphonijában.

A következő órákban délnyugat felé irányozta utját a léghajó, keresztülvágván az El-Geloa utjait, a melyek közül egyiket a merész Duvengnier Ferencz határozott meg 1859-ben.

Mély sötétség uralkodott. Semmit se lehetett látni az épülőfélben levő trans-saharai vasútból, a mely Duponchet tervei szerint készül és Algirt Tombaktuval fogja egybekötni Laghuaton és Gerdaján keresztül, később pedig Tombuktut a guineai öböllel.

Ekkor az *Albatros* behatolt az egyenlítő régiójába, a rákterítőn túl. A Sahara nyugati határszélétől ezer kilométernyire átmeg a part felett, a hol Laing őrnagy 1846-ban elesett, át-

PRUDENT BÁCSI LELETETTE A BURNÓT-SZELENCZÉT.

vágta a Marokkóból a Szudánba vándorló karavánok utját és a sivatag e részén, a hol a Tuaregek garázdálkodnak, hallani lehetett azt a csöndes és panaszos morgást, a melyet a »homokok énekének« neveznek és a mely mintegy a talajból emelkedik fel.

Csupán egyetlen feljegyzésre méltó esemény történt: egy roppant nagy sáskafelhő emelkedett fel a levegőbe és e kárteknő állatokból annyi hullott a fedelzetre, hogy a léghajó az »elsőlyedés« veszélyében forgott. A legénység sietett lecsöpörszni ezt a felesleges terhet, néhány száz sáska kivételével, a melyeket Tapage összeszedett és oly izletesen tudott elkészíteni, hogy még Frycollin is elfeledte egy pillanatra örökös rettegését. — Ezek a sáskák többet érnek a crevetteknél! — mondá.

Az *Albatros* itt már ezer nyolcszáz kilométernyire volt az Uargla oázistól és csaknem az óriási szudáni királyság éjszaki határára érkezett.

(Folyt. köv.)

EGY JUBILÁNS TANFÉRFIU.

HETESY DÁNIEL.

Lapunk ez évi első számában röviden megemlékezünk arról a szép ünnepekről, melyvel Kis-Kun-Halás városa népiszkolái igazgatóját, Hetesy Dánielt 50 éves tanítói pályája méltánylásul megtisztelte. Ez ünnepeket a halasi reform. egyháztanács egy az agg tanférfiu érdemeit megörökítő jegyzőkönyvi végzésben közelebb újította meg, s egyszersmind Hetesy Dániel nevére egy 200 forintos alapítványt tett, melynek kamatai évenként egy gimnasiumi, s első sorban a Hetesy Dánieltől egyenesen leszármazó tanuló jutalmazására lesznek fordítandók.

Mi is részt veszünk a dunai alföld kiskiráljának, a szép magyar-kún városnak örömműnében, s ünnepeit tanférfiának arczképét, egy szépen írott cikkszerűségben írt közöljük.

Hetesy Dániel 1814 október 15-én Zalamegyében Alsó-Őrsön született. Szülei a köznemesség amaz osztályához tartoztak, mely több-kevesebb szilvafái árnyékában előszeretettel esög a hagyományos irányon, hogy gyermekeinek utat nyisson a tisztesebb pályákra. Mint Somogyban Nemes-Déd, Baranyában Szent-Király, Tolnában Szent-György, Veszprémben Szent-Gál, stb., úgy Zalában is a Balatonparti köznemes fészkek szolgáltatták az írástudó embereket a hazának, s képezték tartalék-medenczét a közép-osztálynak. Így adott a Hetesy-család is e században több mint harmincz hasznos tagot a közép-osztálynak; ez a hagyományos irány vezette Hetesy Dánielt is a pápai főiskolába, hol a gymnasiumot sikerrel végeztén, 1835-ben a tanítói pályára lépett.

A kies Baranya északkelti szögletében, Pécsvárad fölött emelkedik a megye legmagasabb csúcsa, az örök »Zengő«. Nem oly szép alakú mint a Harsány, de annál jóval magasabb. — Kétezer lábnyi magasságú ormán régi vár alapfalait rejtegetik a törmelések; oldalán bükkös, lejjebb a híres gesztenyeerdő, a fák tövében kora tavaszszal mosolyog a primula és rózsákat szül a pünkösdi hajnal; a hegy tövében, rejtett völgyben züggő patak két partján szőlő- és gyümölcserdő között egy régi magyar falú: Várkony.

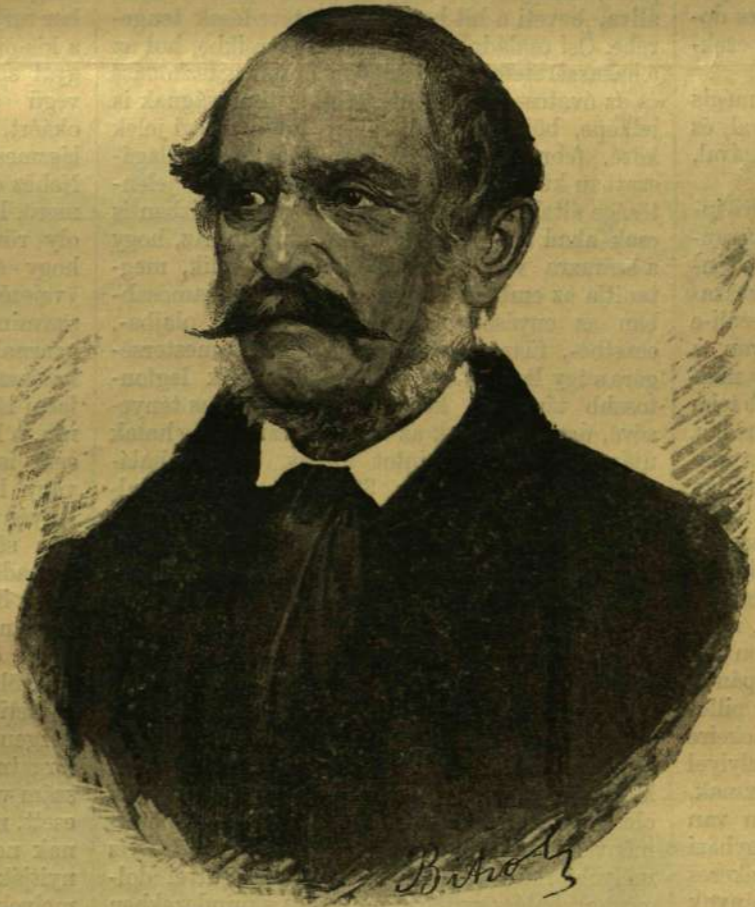
Egy kis Hymettus, gazdag méhtelepeivel, melyekről azt itéli az ott lakó öreg esperes, hogy azokat sokkal könnyebb kormányozni, mint a tolnai egyházmegyét. Igen ám, mert a méhek presbyteriumai nem palástoltatják az iskolakerülőket; aztán meg a tolnai egyházmegyét februárban kell vizitálni, míg a Dzierzon-traktust szeptemberben szokás, a mikor is minden törlesek és hátrálok nélkül beszédhetni tölök a közalapot.

Hetesy Dániel itt kezdette meg tanítói működését s folytatta mint rektor-tanító s egy szemelyben községi jegyző nyolcz esztendeig. Itt lépett boldog házasságra 1839 deczemberében Vass Máriaival, egy halasi tisztész közbirtokos, Vass János leányával. Az életet nem illik dicsekedéssel megpirítani, de ki ne tudná, hogy a kún leány leányának szép, feleségnek pedig éppen kincs? Csak egy hibája van, ha hiba. Halas neki a világ közepe. Addig mesterkedik, míg férjét Halasra nem viszi. Így persze könnyű Halasnak példabeszédet csinálni a hatalmából: Halas hatalmas. Hatalmas ám, de nem Halas, hanem a halasi lány.

Ez magyarázza meg, hogy a zengő bércek, a kies Füred szüleit — a mit nem is bánt meg — 1843-ban Halasra jött, hol ez időtől fogva nagy szorgalommal és elismert sikerrel működve, a mostani egész nemzedéket lébainál látta felnővekedni. Az edzett, erős, vállas, könnyű járású barna kún sereg, mely szép vasárnap reggelként a városháza előtt teméredkik, mint a kapitány előtt a méhgomoly, mind ismeri »Hetesy uratam« és szívesen köszönti, mert az mind az ő tanítványa volt. Ha volt. Mert bizony Zsanától Debeáig és Tajótló Retektyéig a halasi exarchatusban akadhatnak, a kik sohasem látták az iskolát belül; noha ilyen kevés van, mert a ha-

lasi nép szereti az iskolát csakhogy maga szeretné megítélni, mit adjanak neki a joból. Már ezt így szokták te édes magyoram! Hát még te, édes kunom!

Szorgalmáról szólunk, s hozzátehetjük, lelkiismeretes szorgalmáról, mely akadályt nem tűrt, időt nem kimélt, betegségét nem ismert. Mikor 1850 után a világ, s ezzel együtt az iskolai világnak is nagyot-fordultával a tantárgyak köre tetemesen megnőtt: ő volt az első, a ki minden külső vagy felsőbb kezdeményezés megelőzése-vel, az addig ismeretlen tantárgyakat iskolájába bevitte az új és jobb methodussal együtt. Igazi tanítványa a derek Kovács Pál professzornak, a ki — mert akkor még nem hordották ám vaggon-számra a tanszereket, — maga faragta a Casar-hidját, hányatta az aggerekét, komponálta a térkép-másoló instrumentumokat, esztergályoztatta és berajzolta a földgömböket, és a sudaras-játékban kontemplálta a világtestek súlyakozását. Hetesy kezében is a hazai történet új, vonzóbb alakot nyert, a Kistükör verses vármegyei térkép-szárnyakra keltek, a hallatlan magyar nyelvtan országutatót, s Gáspár olvasókönyve Vademecumává lett az apró kunnak. Szerencsés és tetsző újítások, melyek felkeltették az egyháztanács méltányló figyelmét, s később az egymást

HETESY DÁNIEL.

Bitzó Géza rajza.

felváltó tanfelügyelők, Papp Mór, Szász Károly, Dömötör János és Tóth József jutalmazó nyilatkozatait.

Egy dolog azonban nem ragadt rá az új idők termekéből. A játszva-tanítás, ez a filantropikus nézés madzag, melyet ártatlanul látszó csalárd-ságból szokás végig húzogatni a gyermek száján. Komolyan vette hivatalát, komolyan kívánta tanítványaitól is a köteleesség teljesítést. Nem be-érezve bánt velük, mint a hogy a gyermekkel rossz szokás, — de nem is kicsinyölőleg, mint a hogy még rosszabb szokás, hanem úgy szólva hozzájuk mint emberekhez; nem a kiből ember lesz, hanem a kik már is emberek. Sohasem voltak válogatóttjai, és éppen ezért elhagyogatóttjai érezte, hogy az iskola nem a nagy tehetségek kiképzésére szolgál, és az iskola nem abban az egy-két táltosban ragyog, a ki az osztály élén öntelt arczal deklamál, hanem azokban a kis borzasokban, a kik magukat az utolsó padban húzzák meg nehéz fejükkel. Nem volt szokása tovább menni, míg az utolsó is fel nem fogta tárgyát; a szigort inkább az erősebbek mint a gyengébbek iránt alkalmazta, emezek iránt türelmesebb, elnézőbb, bátorító; innen osztályai-ban ha egy-két gyengén felmondó találkozott is, de értelmen ritkán. Okosan tanított; szám-tant, földrajzot nagy előszeretettel; vallást buz-gón, hitelt, komolyan; egy dolgot pedig — a hazai történetet — hévvel, lelkesen.

Mondottuk, hogy dolgait komolyan vette; de inkább csak szava és tekintete volt komoly, mint a keze; noha negyven-ötven esztendő alatt az évenkénti száz gyerek között lehetetlen volt alkalmazáson kívül maradni annak az orvosszernak, melyet már Böles Salamon is hathatósan kommandál, s a mely a halasi szép temetőt má-jus elején eltölti balzsamillatával, s a melyre a jubiláris ebéd alkalmával a város egyik előke-lősége háladatos szívvel reflektált. Értven a vi-rágos orgonafa tövében sarjadó egyes hajtáskákat, melyek — ha kívánatos volt — ép úgy rávetették árnyékukat a leendő polgármesterekre és főgondnokokra, mint az ő leendő tizedeseikre és dékányaikra. Ritkán, de egyenlően, mert ez az igazság.

Ez a korral járt, s illusztrálású érdemes lesz feleleveníteni egy közelézen forgó anekdotát.

Mikor gróf Mikó első miniszteri körútját tette Erdélyben egy állomásnál egykori nevelője fo-gadta: az öreg Benedek esperes.

«Talán rám sem ismer már Exzellenziád?» kérde az öreg, az ünnepélyes beszéd után.

«Dehogy nem! sokszor megpuhogott nagy-tiszteletű uram annak idejében.»

«De meg is látszik Exzellenziádon!» felelt rá a kurtanyakú.

Hetesy Dánielnek van egy másik iskolája is. Szőlleje. Dunántuli ember létére nem feledhetette a zalai szép hegyeket, melyek között az ő ősi cseresznyefái is pirosoltak, nem a magas Zengő, melynek kék őrna oda látszik a halasi földre. Neki Halason is hely kellett. Kikereste a halasi homokszőlők leg-meredekebb buczkáját, azt megvette, kidöntötte, beültette. Úgy bánt vele, mint iskolájával odabent. Csak-hogy odabent száz töke, idekint ezer és ezer, a mit ismer mind; azt mind ő ültette, oltotta, sőt döntötte is — kivált mig fiatalabb volt — sa-játkezüleg. Szép gyümölcsös, mind az ő keze közvetlen munkája. Nemes almák, körték, ősz baraczkok, s ez utóbbiak közt egy nemes faj az ő nevére keresztelve szerepel a kiállít-ásokon és faiskolákban. Ha ez a nagy arányokban minden téren fejlődő nagy jövőjü város várt virág-zásának teljére emelkedik, szőlő-és gyümölcstermesztése hatalmas folyamának egyik elrejtett szelvény kutfejét e szőlőlé nyomozhatja. Négy évtized óta mondhatni minden délután, iskolai munkái befe-jezése után, ide jár ő lelket pihen-tetni, míg gondja és keze örök mozgásban; nyes, fűrészel, metél, olt, gyomlál, egyenget, ás, dönt, kapál.

Biz' úgy öcsém, fiatal népevelő, ki igényeidet az állam maximumát hoz arányozod! Addig is, míg ezt a maximumot meghozná a muszka háború; ott az az egy hold vagy másfélhold sívó homok, a mit csak-nem ingyen kötnek a nyakadba; azt elegyen-geted, beülteted, oltogtatod, nyesegeted. No ez nem egy esztendő munkája, de nem is száza-doke. Mire megszületik a harmadik kis lányod, már annak van hol szaladgálni, van mit csi-pegetni. Aztán azok a tőkék bizony szép tan-díjat fizetnek. Nem kell azt a bíróval exekvál-tatni, megfizet az mind; ha az idén nem, jövőre duplán is. Igaz, hogy egy-egy kis májusai fagy — egy-egy kis júliusi fúto jégeső után könnyen ki-szalasztja desperans ajakad, hogy az egész ter-mest egy kézi kosárban hazá lehet szállítani, a mi igaz is, csakhogy annak a kosárnak szüretre akkorára kell nőni, mint a Paprika uram száraz-malma. Micsoda gyümölcsök! Néz meg csak a Hetesyek kamaráját. Hogyan mosolyognak a almái, mint a tanítványai examenkor. És milyen bor! mint a gránát. Csak a legfinósebb maliczia meri azt állítani, hogy annál jobb is van Sze-k-szárdon. No ha jobb van is, de tisztában eszett aligha, jobb szívet nyújtott pedig semmi esetre sinek, ha Hetesy Dánielnek vendége vagy.

Hanem hogy így legyen, bizony sokszor meg kell az embernek hajtani a derekát. No, nem az emberek előtt; azt ő maga sem tanácsolná; hanem a csemeték, a tőkék, a fiatal olványok előtt, mert ezek csak úgy értik meg a szót, ha

egészen hozzájuk hajol az ember; le — a szívükig, a gyökerükig.

Fárasztó egy kicsit, de ha megszokja... Nem; a megszokás nem elég. Ha megszereti az ember: gyönyörködhető is. Az iskolai fáradságot kipiheni az ember a fái között. A szállóbeli fáradságot pedig otthon. Szép nyári alkonyatban óriási, jegyenektől szegélyezett homokos tón — minden ághegyről egy madár mond jó éjszakát — hazaballag az ember, s megpihen otthon.

Ez az otthon is — mintha a szőlő egy negyed-része kiemelve, s a város közepére úgy volna általhozva (különben ilyen Halason majd minden ház) dús lugasaival, virággyaival és gyümölcsös lombjaival. Nem nagy ház, de elég tágas arra, hogy ha szeretnie összegyűlnék, otthon érezzék benne magukat. A falak díszítőnény néhány ismerős arczkép, — köztök néhány gömbölyű unoka, — kitüntető oklevelek, magyar vitézek, — az asztalok szépirodalmi és kertészeti könyvek, s ujabban a jubilaris gazdag klenódiák. Sőt egy réz szőnyeg is, — az öreg úr diadalmai tropheuma, a szerbek elleni győztes hadjáratából.

Az otthon kívül ragyog a méztől, belül a tisztaságtól. A mi aztán már nem a gazda érdeme, mert a férfi, ha még oly rendes is a szülöjében és iskolájában, otthon mégis csak versenyt szemelne az unokákkal, ha nem volna egy erőlyes kéz, mely fűrésznek és ollónak, pipának és dohálynak kimutatja az illő helyet, melyet ezeknek általánigok fejlesztés terne alatt tilos. Az a kéz, mely láthatatlanul bár, de mégis sokat épített azon a szőlőn takarékoságával, és sokat szepített ezen a házon gondosságával, a feleség keze.

Hol van tisztábbra sóprótt és nagyobb disciplinára valló lugas, mint az, a mely az ő kis verandájával szemben nyílik? Merje ott bár egyetlenegy inda is a többinél kisebb nyujtani a kaecaringós bajuszát: majd meglátjuk, nem keserül-e meg az ollót tüstént! És aztán kinek van a városban korábban fejes salátája, öregebb málnája, szebb piszkéje, több ribizkéje, kövérebb telefonorsója? Aztán a saláta is, a telefon-borsó is, még az igazi sáfrán is, — noha csak három szárlanként egy virágban, — jól fizetik ám a tandíjat.

Állandó munkásság, egymást megértő okos gondolkodásmód; ez az alapja annak a csinos kis fehér háznak, melyben Hetesy Dánielék laknak; szigorú takarekosság, annak a tisztas háztartásnak és pedig vendégszerető háztartásnak, mely ismerősöket és barátokat láthatatlan szálakon oda von. Mérheteretlen mélyeségű szeretet az apánál, feláldozó jóság az anyánál, mely soha egy pillanattal magára nem, hanem mindig gyermekeire gondolt — titka annak a nevelésnek, melylyel gyermekeik jövőjét előkészítették, s a sorsnak, melyre őket kibocsátották. Mert szárnyon van mind a három. Viktor fiuk, a francia egyházi irodalom szorgalmas tanulmányozója és sikeres ismertetője, drámafokli lelkész; Viktória leányuk Bakcsay Sándorné; és Eszter Mészáros János czecei lelkész és tolnai egyházmegyei főjegyző neje. Az öreg pár egy egész életen keresztül sokat megtagadott magától; vetett sírca, mint a zsolnár mondja, de aratják most gyermekeik szeretetében azt, a mit vetettek. A gyász nem lépte meg át házuk küszöbét. Kevés atya és anya van úgy szeretve, mint ők.

Öreg ember! Öreg pár! Sokáig tartson alkotnyod; sokáig fényesítse azt ez a szeretet!

A MAGYAR HALÁSZAT KÖNYVE.

Herman Ottónak a fentebbi cím alatt most megjelent könyve, mint már említettük, néhány meleg serral Semsey Andornak van ajánlva. Előszavában a szerző elmondja a könyv megírásának czélját, bevezetésében pedig történetét. Mindketőre már mult heti közleményünkben történt hivatkozás. Ezúttal a könyv tartalmára kívánunk vetni egy futó pillantást, a mennyire azt a két kötet nagy terjedelme megengedi.

Az első czikk az ember és a hal közti vonatkozást állapítja meg abban a komoly tudóst és a szellemes előadót jellemző modorban, melynek Herman a magyar irodalomban oly kimagasló képviselője. Kezdi a messze őskoron, a mikor az éhség, a szomjuság, az álom és a szerelem szabta meg az ember előtt azt az irányt, melyet fennmaradására biztosítására követni tartozott s melyen haladva, a ragadozó nagyobb hal, a halászó sas, a kuszvágó, a gém

megfigyeléséből, a vizek természetének vizsgálataiból, a bokr töviseitől, a nádól, a fától, a tó himárjától tanulva, rábukkant a peczekre, a szigonyra, a horogra, a rekesztésre, a dugásra, a hálóra. Kimutatja, hogy a halászat az emberi fajnak egyik legősibb foglalkozása sőt hogy vizek mentén az élő lények közül a folyó az ő ember háztartásában a halra esett, mely nem futhatott el az ember elől, mint elfuthat az erdő, a mező vadja, s a melyről az ember mindig tudhatta, hol keresse s melynek emélfogva, nem úgy, mint a helyet változtató vadászatnak, kiválóan telepítő hatásúnak kellett lenni.

A társadalomnak és a halmak egymáshoz való viszonya már nem sejtészerű fölfevésekben, hanem történeti nyomokban találja meg illusztrációját. Több őskori népeknek vallásos tiszteletnek tárgya volt a hal, oltároka került, jelpégyanánt szolgál, vonulásból jövedőt mondtak, alakját írásgyűl vették s görög neve: ΙΧΘΙΣ mystikus összefüggésbe hozatott a Megváltó címének kezdő betűivel: Ιησους Χριστος Θεου Υιου Σωτηρ (Jézus Krisztus Isten Fia Üdvözítő) s nagy szerepet játszik a szerzett vallásában, melynek isteni alapítója a szegény halászok közül választja apostolait, megtölti hálójukat, s a hegyen oktatva két hallal s néhány kenyérral vendégeli meg a hívők seregét. Innen van a pápák halászgüirűje, melyen Péter apostol, hajón állva, beveti a hit horgonyát a tévedések tengerébe. Ősi családok fölveszik ezimereikbe, hol az a hazaszeretetet, a szülőhelyhez való ragaszkodást és az óvatosságot jelenti. Mint a tisztaságnak is jelképe, bőjtje eledelle válik; följut az égi jelek közé, február a «halak hava» lesz s a csillagászatban külön jegyet nyer (χ). Gazdasági jelentősége általánossá válik, mert a kisebb vízben is csak akad s mert mérges hal nincsen. Az, hogy a szárazra vetve elhal és hamar romlik, megtanítja az embert, hogyan óvja meg huzamosabbban az enyészettől: a sózás, aszalás, olajba, ecetbe-, fűszerszámba főzés, füstölés mesterségére s így lesz a kereskedésnek is egyik legfontosabb tárgyává, közzgazdasági hatalmas tényezővé, úgy hogy csak az egy Franciaország halak után husz millió forintot forgat, tengeri halászata 24,000 hajót és 300,000 embert foglalkoztat.

Magyarország ettől s a tenger által övedzett vagy azzal érintkező országoktól e tekintetben messze áll. «A magyar ember és a hal» című kis cikkben a szerző rá mutat a magyar félföld sebes patakjainak «pisztrángtudósára», a székelyföldi horgászra, a halat kézzel tapogató vagy rózsatüskével horgászó cigányra, a Tisza, a Duna öreg halászára, ki száznál is több öles hálójával szűri az őstolyamok vizét, a Balaton bérlejére, ki nagy dereglyén vontatja vasdaruval háromszáz öles hálóját, a fenekesre, ki az őskori özölöpépitményekbe visszavágó «fentő»-vel keresi föl a víz mélyébe rejtett fenékhorogát, a méregfüvel dolgozó orvhalász gyilkos munkájára s mindezekben egymás mellé állítja Európát és — Ausztráliát. Hogy a halászat is a nép ősfoglalkozása vala, azt kimutatja többi közt a család-, a határ-, a helységnevekből, vármegyék ezimereiből, halászdalokból, példabeszédekéből, a hol a halmak jelen-tékeny szerep jutott.

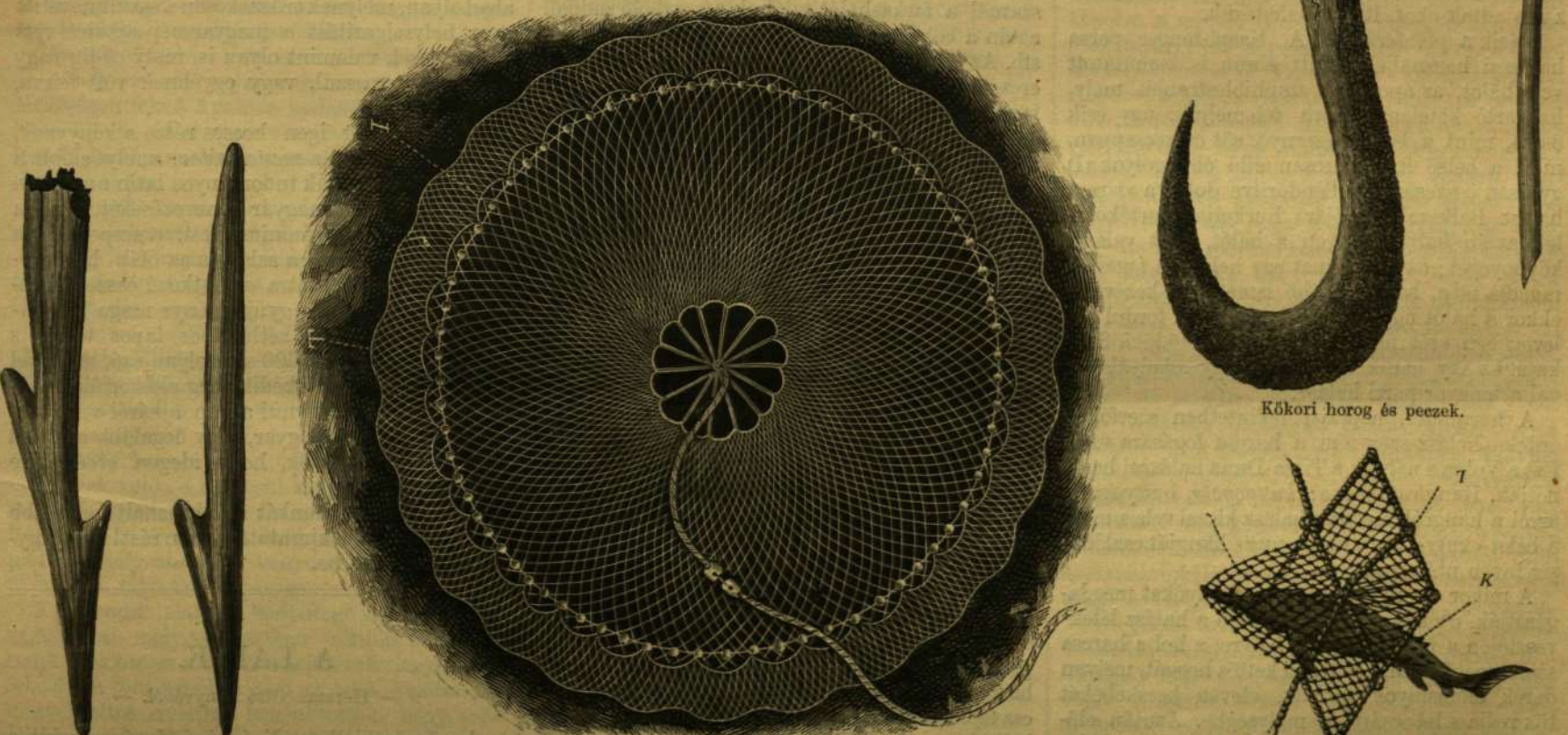
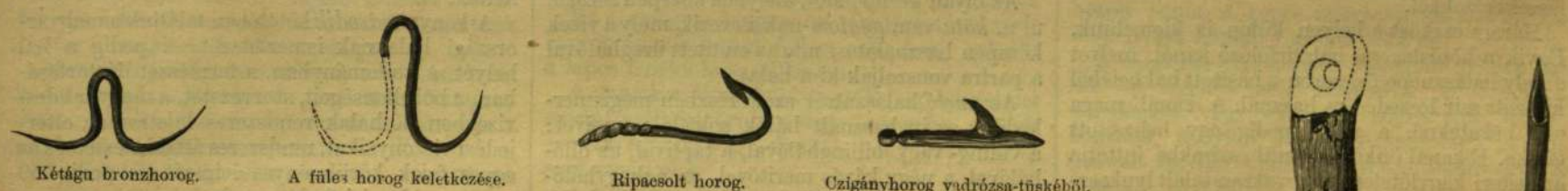
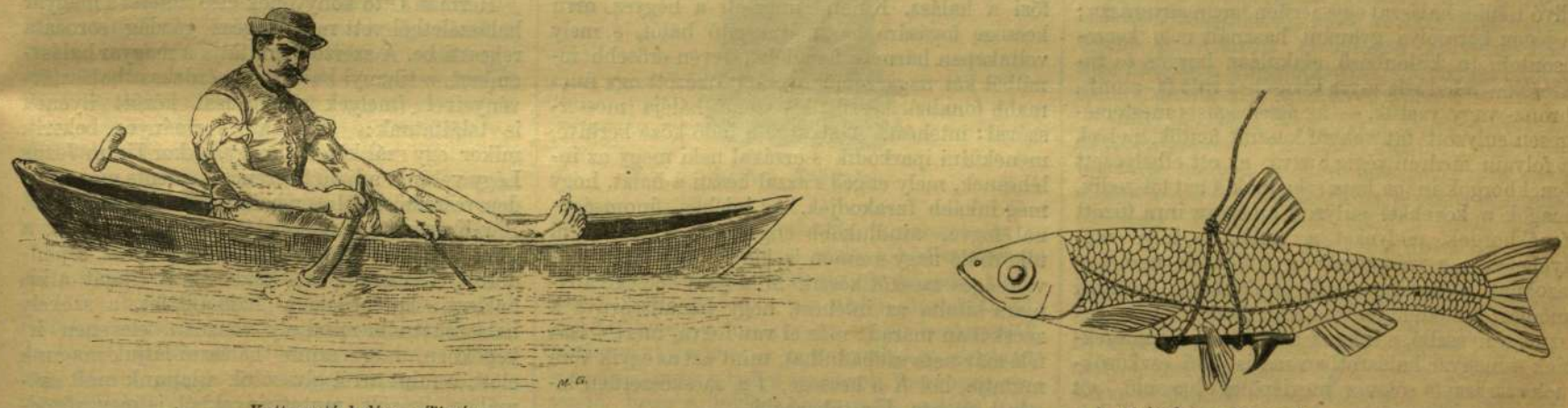
E bevezető czikk után jut a tudós szerző munkájának történeti részéhez, hol a halászat őskoráról szólva, már kész irodalmat talál s nagynevű buvárok adataira is támaszkodhatik, kiknek munkáit könyve végén terjedelmes sorozatban állítja össze. De belőlök csak annyit merit, a mennyi okvetlenül szükséges s még ez általános részben is — az egyetemben, melyben idegen anyagot is fölhasznál, — megóvja eredetiségét s kiemeli a magyar vonatkozásokat. Bemutatja az őshalászat ránk maradt első nyomait, a szarvasagancsból készült, a kovahegyű, a tüskés, a kétágú szigonyokat, az ugyancsak szarvasagancsból készült s a nagy-enyedi kollégiumban őrzött nagy harsahorgot, melynek letört füle nem rég még megvolt, a két végén hegyes, közepén zsinaghoz kötött peczeket, melyből aztán lassankint kétágú, s az egyik ág letörése után egyágú horgok válik, előbb csak sima, de aztán szukás. Bemutatja két tűzkő-horog ábráját, a két fűscsákából összekötött finn horgot, a csont-, majd a bronz-horogok egész sorát. S átterve a halászat okiratos nyomaira, vonzóan ismerteti az ó-egyiptomi halászatot, melyet a tárgyra vonatkozó érdekes képekkel illusztrál s a római s a gali-

laei halászzattal bővíti ki, mely utóbbinál a húzó hálót — σαργύς — s a pöndör- vagy rokolyahálót — ἀμφιβλήστρον — mutatja be az apostolok hálószerzőszámainak.

A vaskoron áthaladva, áttér a magyar halászat multjára, melynek ismertetésénél már igazán egészen történelmi utakon jár. Hogy az ősmagyar nép a történelem világában úgy tűnik föl, mintha a hadi mesterségen kívül semmi mással nem foglalkozott volna, azt a szerző, igen helyesen, a történetírás egyoldalúságának tudja be, mely csak a királyok, nagy emberek tetteivel, háborúkkal és politikával foglalkozott, míg egészen figyelmen kívül hagyta a nép millióit s azok zajtalan, de állandó foglalkozását, életmódját. Hogy a halászat már a magyarnak is ősi foglalkozása volt, azt bebizonyítja a magyarság elhelyezkedéséből a honfoglalás után. A hol nagyobb folyó hömpölyögtette habjait, tóságok, területek, vizek szakadtak egymásba a nagy síkságokon s a hegyseknek is folyómenti völgyeiben telepedett meg a magyar. Ezek voltak a földművelésre, marhatenyésztésre, de a halászatra is a legalkalmasabb helyek, s hol a természeti viszonyok megszűnnek, ott néha feltűnően éles határvonalban szűnik meg a magyarság s más ajku nemzetiségnek ad helyet, mint pl. Beregben, hol a hegysek lábainál terülő Szernye moocsárvilágát magyar ember halászsza, televényét magyar ember turja, míg a hegysekkel nyomban beköszönt a kis-orosz elem. A királyok adományainak tárgyát sűrűn képezi a halászi jog, s a latin szövegű adománylevélben, nagyobb szabotosság okáért, mindig benne van a népies magyar halászmester szó is, mely a nép ajkán maiglan is él. Nehéz elképzelni, hogy egy, csak hadakozást ismerő, lóhátú élő, helyről helyre kalandozó nép oly rövid idő alatt változnék át földművelővé, hogy egyszerre csak «tanyát» vessen, «czéget», «vejszét» állasson, közkeletet tudjon adni mesterszavainak. Halásznepnek is kellett lenni a magyarnak már akkor, mikor ide költözött, s hogy halászat a magyarsággal együtt járt, az is mutatni látszik, hogy a halászat a magyarság határán, a Drávnánál találta végét s egy történeti adat sem ismeretes, mely a Dráván túl halastavat vagy halászatot említene. Még a nyelvhatárok helyén is a halászat mindig a magyarok kezében van sőt a német lakosságú helyeken is a német jobbadán csak vállalkozó, halászi magyarok. A hol a halászat nagy arányú, a hol hatalmas számmal, kitarítónan kell dolgozni, pl. a Balaton körül, ott a bérlő a legtisztább magyarságú helyekről, Szegedről, Szentestől, Csongrádról szegődötti halászeit.

Igen, harcziás nép volt a magyar, jól tudta forgatni a kardot. De ez csak szerző és védő szerző szám vala, a fentartás egyedül arra a munkára esett, mely zajtalanul folyt, s melyhez a magyarnak nem kevésbé kellett érteni. De azt bizonyítják a tősgyökeres magyar mesterszavak is, melyek a roppant anyagu és változatosságú halászkésztség legkisebb fonálára, szegére is tudnak adni jellemző kifejezést, s melyek a nép ajkán élve, nagy részükben csodálatos világosságot vetnek a régi okiratok halászi elnevezéseire és intézkedéseire. Így az eddig sokféleképen gyarazott «mansio», nem más, mint a ma is fennálló sajátos halász-szövetkezet, mely valamely halász-szerszám kezeléséhez okvetlenül szükséges, s melynek neve ma «bokr», másutt «kötés», ismét másutt «felekezet». Így a «piscina»-t általában halastónak vették eddig s akadt, a ki az árpádkori mesterséges halastavak számát 3—4 ezerre teszi. Holott a piscina nem mindig halastó, hanem halászó hely, halászó eszköz is: tanya, a hol a folyamok alkalmas partján az öreg hálót kivonni szokás, végre a folyókban kerítéssel rekesztett és terelő halfogók, az egész folyót egyik partjától a másikig elzáró sövényfonású rész a czége, a füles varsa, szóval a helyhez kötött, tehát királyi adomány tárgyát képezhető halfogók. Néha ezeket is piscina, clansura, captura, lacuna, laquem névvel nevezik a régi okmányok s így lesz teljesen megérthetővé az a nagy szám, mely halastó értelemben véve nehezen volna megfogható.

A magyar okiratos történetnek a könyvben bemutatott fölötté érdekes anyagát lehetetlen e helyen bővebben ismertetnünk. Herman nagy szorgalommal gyűjtötte egybe s mindenesetre jelentékenyen szaporítható anyagot s az adományokra, a halfogásra, a halászkészítőkre, a halak áráira stb. vonatkozó adatokat megtoldotta a halak elkészítésére vonatkozó részszel is, s fölötté

erdekes mutatványokat közöl régi szakácskönyv-irodalmunkról. Bethlen Gábor elveszett szakácskönyvének egy fennmaradt kivonatos másolat-töredéke, Galgóczy István «Szakაცი tudomán»-a, Keszei János uramnak a «Meinezi Elector főszakácsa» nyomán Bornemisza Anna számára készült munkája, s a nyomtatásban is megjelent régi szakácskönyvekből vett mutatványok igen élvezetes olvasmányt kínálnak kivált derék magyar házi asszonyainknak, kik ezekből meggyőződhetnek, minő nyenczek voltak ősapáik s mily művészek a tűzhely körül ősanynák, kik a halakat nem kevesebb, mint kétszáz és ötvenféle módon tudták elkészíteni és tálalni.

A magyar népi halászatot ősi formáival részben ismertettük már, midőn testvérápolunkban, a Politikai Ujdonságok «Magyar Gazdájá»-ban képen is bemutatottuk a rekesztő halászat formáit, a szekely czéget, a magyar czéget, a cigány czéget, a magyar vejszét a kürtövel, a beregi vejszét, a rácz vejszét, a fules vrsát. A ősrégészeti és néprajzi vonatkozásu magyar halász-szerszámok rokonsága be van mutatva a hálós-énekek s székelykönyvekben, az átlukasztott, megkopott szulóz-kövekben, melyeknek sokáig nem ismerték rendeltetését, míg a nálunk ma is divó népi halászat egyszerűen megmagyarázza; a jégen koresolya gyanánt használt u. n. kezece-sontok, a különböző alakulási horgok és tűz-csontok — a hal szigonyra fűzéséhez való fa-csont-, bronz- vagy vastúk, — az ágasbogas s mesterségesen szulózott fátövekből készült fenők, melyek a folyam medrén végig huzva, az ott elhelyezett fenékhorogok inába kapaszkodnak s azt főláncolják, magok a kövekkel szulózott s hosszú inra fűzött fenékhorogok, melyeket a halász a folyó mélyébe vet; a szigonyoknak különböző nevei s azoknak a nyélhez való különböző erősítési módjai; a sokféle nádvégök, a gyalócza, a kaszura, a nyeseffel, s maguk a ladikok. Mindezeknek a magyar halászatban ma is divó eszközöknek szerkezete sokszor meglepőleg hasonló, sőt azonos a czölöpépítés, a kó, a bronz korabeli halászkészítőkkel.

Három eszkont e helyen külön is kiemelünk. Egyik a kőrösarcsai halzsirfőző kanál, melyet e hely halásznépe ősi soron a hasított hal beléből kifőzött zsir lezedésére használ. A kanál maga egy bekateknó, a nyele pedig egy behasított fáska. E kanál önkénytelenül eszünkbe juttatta az őskori kagylótelepek gyakran talált lyukasztott kagylófeleket, melyek mindenképp magyarázatra adtak okot. Itt a megfőjtésük.

Másik a pöndörháló. A Kaspi-tenger persa halászái használják az itt ábrán is bemutatott vető hálót, az apostolok amphiblestronját, mely, ha tartó kötelennel fogva felemeljük, úgy esik össze, mint a bezárt esernyő, sőt összecsappan, mert a belső inán sorosan álló ölmögölyök (l) gyorsan összeszűnek. Pöndörítve dobja a vízre a halás. Balkeze csuklójára hurkolja a tartókötélet, aztán balvállára veti a hálót, mint valami köpönyegyet; az ölmös inat egy helyen a fogvaival ragadja meg, sokkal alább ismét jobb kezevel ekkor a hálót egészen röpitve, sarkon fordul s a levegőben szét terül a háló a víz felé löki. Szakasztott így hát a pöndör-vagy rokolyahálót a magyar parti halász.

A harmadik, néprajzi tekintetben szerfőlött érdekes halász-szerszám a harcra fogására való. Ezt a Volga s nálunk a Tisza-Duna halászái használják. Hangfestő neve: *kutyogató*, *buttyogató*, arról a hangról, melyet a halász kicsal vele s mely a béka «kuty-kuty» vagy «ung» hangját csalódásig híven utánozza.

A mikor a nyári eszések a folyókat megdagasztják, eszondes éjszakán kiszáll a halász lélekvesztőjén a folyóra, olyan helyre, ahol a harcra szeret megfeküdni; előveszi kettős horgát, melyen derék ölmögölyök vannak, eleven kecskebékát tűz reája s lebecsátja a mélységbe. Aztán előveszi a kutyogatót s a talpával sajtásatosan belevég a vízbe, a mire egy locsanás és egy «kuty»-szerti hang hallható.

Az előbbi úgy hangzik, mint a mikor a megriadt béka a vízbe czuppan, az utóbbi úgy mint mikor a dugót a palackból kihúzzák. E két hang oda csalja a harcsát, mely a földsin felé tartva, beleűdök a horog inába, melyet az eleven béka ide-oda rángat. A harcra nekikap, lenyeli a békát és rajtaszt. Ez a kutyogató.

A magyar halászszerzám anyaga, berendezése és a vele való elés szerint tizenkét csoportra osz-

lik, u. m.: 1. rekesztő, 2. kerítő, 3. emelő, 4. hajtó, 5. állító, 6. kereső, 7. vető, 8. tapogató, 9. hurokvető, 10. szigonyos halászatra, 11. horgászatra és 12. jéges halászatra, melyek ismét alcsoportokra oszlanak.

E halászatnemek mindenik csoportját tüzetesen ismerteti Herman Otto könyve, minden szerzámával és fogásaival s az ismeretés során élet-eleven színnel festi ki egy-egy ismeretesebb hazai halászhely vagy vidék életét. A rekesztő halászatnak azt a nemét, a hol egy vízfolyást másfelé terelnek s a szárazon maradt mederből a halat egyszerűen kiszedik, gyáva s törvény által is eltiltandó, mert halpusztító eljárásnak mondja. Annál több kedvtelessel időz a vrsák különböző vidékeken divó formáinak ismeretébenél. A kerítő halászatnál apróra ismerteti a nagyobb vizeken használt «őreg hálót», az apostolok «szagéné»-ját, melyről valóságos studiumot találunk könyvében, a hol apróra elsorolja nem csak a háló, hanem a hozzá tartozó bárka, ladik, s néhány tucsat egyéb szerszám minden alkatrészét, egész az ivó napokig s a kötelek meghosszabbítására szolgáló «halászcát» kötése módját, a nagy halak fogásához használt, ma már ritka vágó horogig s a bográcsig, melyben a paprikás halat főzi a halász. Külön ismerteti a hegyes orrú keesege fogására használt kerítő hálót, s mely voltaképen hármas fonadéku, levén erősebb fonalból két nagyszemű s e kettő között egy finomabb fonalból készült kis szemű hálója (mesterszóval: inléhész). A keesege a háló közé kerülve, menekülni iparkodik s orrával neki megy az inléhésznek, mely enged s azzal készíti a halat, hogy még inkább furakodjék. Az inléhész, finomságánál fogva, mindinkább enged s a külső, u. n. tükörháló nagy szemén is kitolul s az inléhészből valóságos zacskót készít. Mihelyt a keesege anynyira kitolta az inléhész, hogy hálószájára a zacskóban marad: már el van fogva, mert vissza felé már nem szabadulhat, mint azt az egyik ábra mutatja, hol K a keesege, I a zacskószertien kitolt inléhész, F a tükörháló.

Az olyan kerítő hálót, melynek közepén zacskó, u. n. *káta* van, *gyalom*-nak nevezik, mely a vizek közepén használatos, míg az említett üreghálót a partra vonszolják ki a halat.

Az emelő halászatról szóló részben megismerkedünk az itt használt hálók sokféle nemeivel: a villing-vagy billinghálólal, a táplival, az ollóhálólal, a négy kává meritövel, az ághegyhalólal, a voltaképi emelő hálólal, míg a hajtó halászatnál a farkshálót találjuk s szurboló ruddal, aztán a bokor-, a böléső, a lesháló, a turbukháló stb. Az állító-halászatnál a mét-, amarásza-, az eresztő-hálót, a kereső halászatnál a különféle kezéket, vezetők, kaparók és vrsahálótkat s az azokkal való bánást ismerjük meg.

Következik aztán a *vetőháló*, a már említett amphiblestron; a *tapogató* vagy *borító* halászatnál az ősi magyar, az eszedi lápi, a kává, a szeged-vidéki, a velencei tónál divó, a festővidéki stb. tapogatók, melyekkel, mint valamely fenék nélküli kosárral, a halat — sekeley vízben — leborítják s fölről kiszedik. A hurokvető halászat inkább játék s abban áll, hogy a rudra erősített kötelhurkot egészen a megfektvő csuka feje tövére usztassák s ha az a kopótyú tájára jutott, meg-ránták s a halat kivégeik. Ha a csuka egyszer megfektvődött, húszszor-harminceszor lehet a hurok-kal elhíválni a nélkü, hogy megriadna.

A szigonyos halászat tüzetesen van ismertve különböző nemeivel és szerzámával, melyek mind a helyi viszonyokhoz alkalmazvak. Mi itt csak a mind ritkábbá váló s a nagy hallal apránkint ki is pusztuló régi tiszaí szigonyost mutatjuk be, a ki kinézi, hogy mikor a könnyű szellő a víz színét fodorítja, hol van a «limány», vagyis az a pizti hely, a hol a víz tükörsíma s a hol aztán a beztosra veszi, hogy ott egy megfektvő nagy harc-sa feje nyugszik. Oda evez és szigonyát a limány-kellő közepébe bókí s ha jól talált, alája nyúl a vágóhoroggal s akkor a szabadulni nem tudó halat ladikjába emeli. Az itt bemutatott kép Tápé régi szigonyosát ábrázolja, a ki egy négyzásás harcával, a vizek alattomos, falánk rablójával vette föl a küzdelmet, úgy látszik, diadalmasan.

A horgászatnak nálunk három csoportja van: a kosztos horgászat, a nyélre erősített hurokkal, a karzó vagy kikötő horgászat, melynél az ember parti szilárd tárgyhöz köti a horog vagy horgok inát és a fenékhorogát, a hol az in szulózhoz van kötve s úgy dobja a halász a víz fenekére, hogy aztán a fentővel kiemelje. Mind a három igen érdekesen van tárgyalva.

Ezuttal a horgászat legősibbnék látszó nemét, a cigányhorgászatot mutatjuk be. A cigány erős madzagot szerez s ha ehhez még egy vékony kis rézdrótra is szerf tehet (hogy a csuka el ne haraphassa), akkor biztosra megyen. De ha nincs, úgy is jó. Aztán fölkeresi az apró halak sűtkérező helyét, megkerüli s ügyesebben a macskánál kimarkol egyet a gyanútanok közül. gödröt kapar, tele meríti, a halat belebecsátja, aztán a vadrózsa tüskéjéből olyan horgot farag, minőt a mellékelt ábra mutat s azt úgy köti az eleven kis hal hasa alá, mint egy másik ábrán látható. Ezt a nagy furfangot aztán beereszti a vízbe s minthogy a kis hal sértetlen: élél, uszkál napestig, mind addig, míg valami éhes csuka be nem kapja. Hogy a cigány ki-várja, az bizonyos.

A jéges halászat, melynek ismét kétféle alneme van, a legnevezetesebbek egyike s legjobban bizonyít a magyar halász éles elméje mellett. Avatatlan ember alig képzelheti el, hogyan lehet a jég alatt egy százolet is meghaladó kerítő hálót dolgozni, mint a Balatonon szokás s ha a szerence beüt, egyetlen huzásra 32 mázsa sűllőt, 18 mázsa fogast és 61 mázsa keszeget fogni ki, a minek valóságáról egy pár irati tanuskodnak.

Herman Ottó könyvének első kötetét a magyar halászelételeiből vett rajzok egész gazdag sorozata rekeszti be. A szerző bemutatja a magyar halásze-mbert, a tihányi halászatot érdekes halásztörvényeivel (melyek artikulási között ilyenek is találhatnak: «Ha az kormányos bekerít, mikor egy szál kötél elmegy, akkor Uram Jézus Légy velünk, adj Jő Szerencsét, ments meg minden veszedelemtől»), a balatoni «Látott halat», Rév-Komárom halászelét, a pátostanyát, a mindinkább ritkuló csikászt, a szigonyost, a pöndöröst, a kullogót, a «Zsidó-utca» táját, a kis halászt, halebédét, a háló-állítást, a székeley halászatok stb. mind oly vonzóan, elevenen irt képekben, hogy szinte halászni látjuk magunk előtt, a mint arról olvasóink a lapunk mult számában közölt mutatványokból is meggyőződ-hettek.

A könyv második kötetében találjuk a magyarországi halaknak ismertetését és pedig a hal helyét a tudományban, a természet háztartásában, a hol ellenségeit, szervezetét, a magyar édes-vizekben élő halak rendszeres lajstromát, elterjedési viszonyaikat, rendszeres éttekintésüket s az egyes fajok körülményes leírását és pedig 69 magyar édesvízi halét, melyek között nem egy akad olyan, melynek erőszakosan készült neve itt nyer helyreigazítást a magyar nép ajkairól vett elnevezésével, valamint olyan is, mely eddig vagy nem, vagy rosszul, vagy egyénekn volt leírva, mint a mi.

Nyelvészetileg igen becses része e könyvnek, igazi szókincs, az a *mesterszótár*, mely előbb a magyarországi halak tudományos latin neve után adja a megfelelő magyar elnevezéseket, s néha tuzdatot haladó synonymiaikat, a szépségségi erdélyi német, majd a szláv és az oláh halneveket; aztán a halászatra vonatkozó összes mesterszavakat, melyek gyűjteménye maga hetvenkét sűrű nyomású kéthasábos lapot tölt be s melyek között közel 600 van olyan szó, melylyel ez alkalommal ismerkedik meg először az irodalom. Mind közvetlenül a nép ajkáról vett, tösgyökeres eredetű magyar, vagy legalább annyira átmagyarosított szók, hogy idegen eredetűkre alig ismerni rá.

A terjedelmes munkát a fölhasznál fontossabb irodalmi források kimutatása után részletes tárgymutató rekeszti be.

A LADIK.

— Herman Ottó könyvéből —

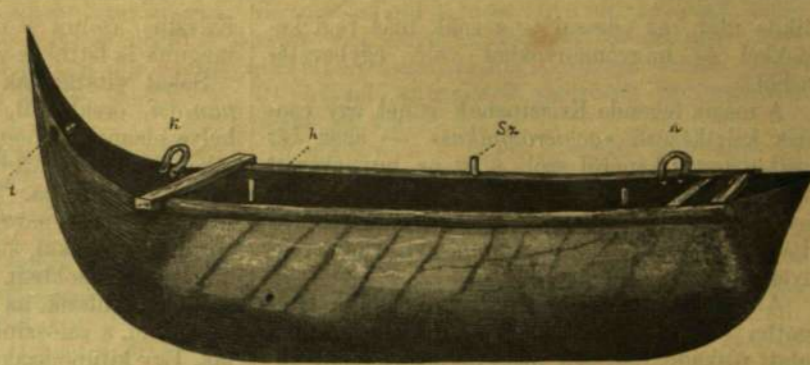
Az ősrégészethen divó közfölfogás szerint a legrégibb vízi járómú az egy fatörzsből tűzzel vajt, külseje szerint pedig kóbtáltva kiformált ladik, magyarán mondva «lélekvesztő» volt. E fölfogást támogatják azok a lélekvesztő-ronesok, a melyek a svájcei tavak czölöp-építményeiből, más helyeken régi, ma már kiszáradt halashelyek tözegrétegeiből kerültek napvilágra.

A kőkorhoz számított, tengermentelen álló konyhahulladék-rétegekben oly halaknak maradványai is akadnak, a mely halak csak a sík tengeren kaphatók, tehát parti halászatkal ki nem

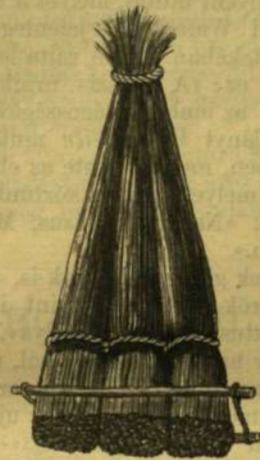
* Nem régi szó: halász-ember nem él vele s alkalmasint a német «Seelentrücker» révén szakadt ráunk.

4. ábra. Laposfalu ladik.

3. ábra. Felvasalt bödönhajó.

1. ábra. Nád-tutaj.

teremthetők; s így föl kell tenni, hogy az őstelek lakói már oly járművekkel bírhattak, a melyeken a síktengerre kiszállhattak.

Ezeknek alakjáról, szerkezetéről eddig tudomásunk nincsen s azon az alapon, a melyet azok a bizonyos halak nyujtanak, csak létezésük föltevése jogosult.

Amde, ha a magyar népi halászat járóműveit sorozatba állítjuk, kezdetlegessé tekintetben nem a lélekvesztő, hanem a nádtutaj követeli magának az elsőbbséget. És ha a dolog természetét vesszük, nagyon eszűbit az a föltevés, hogy az első vízi járóművek nem kivajt ladikok, hanem tutajok voltak; mert hiszen sokkal egyszerűbb sorozat a fa úszó voltát észrevenni, több fát gúzsral összekötni, mint a tűzzel való vajtás, vagy akár az odvas fának döntése, mindkét végén való befekelése.

A mit pedig a kezdetlegesség dolgában az Eesedi lát éjszaki részének csikász embere még a mai napon is mivel, az valóban teljesen őskori. Nem vesződik ő fasudarak összekötésével, nagy törzsek kivájásával, az odvasoknak döntésével és befekelésével, hanem leghűségesebb nádvégül szerzámával, a kaszapengéből készült kaszural, hirtelenében lekanyarít annyit nádat, hogy három jókora kéve teljék belőle, ezeket a mocsárfüzből csavart gúzsral megkötí, két dorong közé fogja, csúcsos végüket gúzsral összefoglalja s készen van az ő vízi járóműve, melynek tisztes formáját az 1. ábra mutatja.

Mire ez a jószág készen van, a csikász tolóruddat ragad a kezébe, bedönti a nádtutajt a vízbe, reá áll a vastag végére s vi. an tologatja a csikások és lápkutak tájára.

A mint láthatjuk, már ennek a kezdetleges járóműnek is megvan az orra és a fara — eles és tompa vége — és természetes, hogy a tologatásnál ennek is az orra jár elől.

De még ennél is van kezdetlegesebb járómű az erdélyi részek egyik zugában, már az u. n. Mezőségben fekvő Apahida nádas és részben ingó-lápos taván, a hol egyszerűen az ingólapnak egy leszelt darabja szolgál a vejszés károshalász járó-műve gyanánt.

Ezek után áttekerhetünk a lélekvesztők legfőbb magyar alakjaira, a melyek kétfélek.

Az egyik törzsalak a Balaton «bödönhajója», mely mindig tűzzel is van vajtva; a másik a folyókán divó «eszonyik».

A Balaton bödönhajója kétféle s mind a két alakja tölgyfából való; szerkezetűsége szerint vastag körteleakú, orra hegyes, magasra fellálló.

Az egyszerűbb az, a melyet a 2. ábra tüntet föl. Ez magyarán mondva suta, mert a fara elkerékített; hossza 3 m. — egy, legfőlebb két embernek való; a balatoni kishalász szerzámja, melynek egyetlen példányát csak Siófokon láttam. Repedező orrát ekkoron még pléh védte, illetőleg pléh akadályozta a víz benyomulását. Van első és hátulsó tatja és húzószöge.

A második alak a bödönhajó kiálló orral és vágó faral, mely sok esetben szintén felkunkorodik s ekkor ez a nevezetes járómű nagyon emlékeztet a tengermellék régi «mentő hajóira», a melyek alma-szelethez hasonlítottak, hogy soha föl ne borúlhasanak (3. ábra).

Ez 4 méteren túljár, négy halász szerzámostól elbir s mély járása, szövetkező a halások ügyességével, mely valóban bámulatos, csendes vagy csak lengedező vizen megóvja a fölborulástól.

Igen ám; de az u. n. nagy szerzám, t. i. az őreghálólal való halászat, kivált kissé habos vizen, egy bödönnel nem végezhető, mert leg-alább is nyolce ember kell hozzá, ki egy bödönbe nem fér el; azonkívül tér is kell az őregháló elhelyezésére, fagyására.

Ezen úgy segítenek a bödönösök, hogy két hajót kötnék össze s ehhez képest van a hajó

felvasalva, a mint következik, természetesen az orrán kezdve: *t* tatyas, mely a bödön orrát az elrepedéstől óvja; *k*, *k* az első és második kötés-vas, a melynél fogva két bödön összeköthető; *sz* a húzószög, a melybe az evezőt beakasztják, rendszerint három; *h* a habvető, egy rámás alkotmány, mely a habot visszaveti, mert megjegyzendő, hogy a bödön hasas volta mellett habvető nélkül a víz igen könnyen benyomulhatna.

Ez a «magyar tenger» ősi vízi járóműve, mely manapság már letűnő felben van, hogy helyébe a lapos fenekű hajó állhasson.

A folyókán divó lélekvesztők keresztmetszet szerint nyit félkörűek s vagy lapos far mellett csúcsos orruak, vagy olyanok, hogy faruk, orruk egyformán eles.

A lapos farú lélekvesztők között kiváló figyelmet érdemel a Körös-Tarcsán és a Berettyón is divó, melyet a 4. ábra ábra állít élénk, mely megűti az 5 m-t is s négy embernek való. Orrát és farát tart erősíti s van rendszer négy kilinése (*F*), mely arra való, hogy kezedés alkalmával valamennyi evedző a ciklend (ciklony), csikló vagy kallószijba akasztható legyen, a mint azt az ábrán a fartól számítot első kilinccsen láthatjuk is.

Az ötödik ábra a szegedi lélekvesztőt ábrázolja, a melynek közzájón forgó neve «eszonyik». Ez előre-hátra egyformán szolgál s kilinccs helyett húzó vánkossal, kolomppal, vagy kallantnyával van ellátva, hogy az evedző gúzsba vethető legyen.

A midőn ide tesszük, hogy a régi balatoni bödön vajtásánál — akárcsak az őskorban — a tűz is közreműködött, érdekeségénél fogva ide iktatjuk még azt az arany lélekvesztőt, kissé bús arczú halászával együtt, mely egy régi szilágysomlyói arany lánczón ékeskedik s a melynek bizonyos rokonságát a Körös és Berettyó mai laposfalu lélekvesztőjével tagadni alig lehet.

KRISZTUS KÉPEI.

A kereszténység nagy és fenséges ünnepein, melyek a világ megváltozójának halálát, eltemetetését és diadalmal feltámadását jelképezik, minden évben megelevenül lelünkben annak képe, ki mindnyájunkért szenvedett, s kinek megdicősülése az emberiség örök eszményeinek jelenti megvalósulását. Erkölesi fogalmaink a keresztény hit e magasztos alakjáról meglehetősen ugyanazonosok, nem úgy az érzedi benyomás, melyben képzeletünk előtt tetet őt. A Krisztus-ábrázolások története bő anyagú fejezete a vallásos eszmék történetének, s egyező hagyományában egy, mint eltérő változataiban felettel tanulságos. De különösen fontos legelső sorban annak megállapítása is, hogy a Krisztus-arcnak számtalan megvő típusú közül melyik a valódi, hű és hiteles lezármaszu.

Krisztus idejében tudvalevőleg a babona száműzőt a zsidók közt minden ábrázoló művészetet, hogy egy zsidó sem merte volna arczkép-festésre adni magát, nehogy a második parancsolat megszegje. Az ábrázoló művészetek merőben pogány kezekben voltak, már pedig a görög képművészetnek kevés keressni valója volt a római birodalom egy kicsiny syriai tartományában. Krisztus első arczmása valószínűleg egyik másik tanítványtól erdhettek s mivel azok, kik szerették őt, óhajhatták érzedei előtt is megörökíteni hasonmását, tehát az előteleltől mentesebb gnostikusok kezdetleges művészetekkel ujra meg ujra kiformalgattak valamely előttök ismert, de ma már ismeretlen típuszt.

Annyi bizonyos, hogy már a kereszténység ősi idejében közkezen forogtak különböző s egymástól néha nagyon is eltérő másolatok az ázsiai s afrikai keleti egyházakban. Ily példányok legelső említését *Tertullian*nál találjuk (szul. Kr. u. 160.), ki Krisztusnak egy képét úgy bírálja meg, mint nem talált, hasonlótlan. Ebből az következik, hogy tehát kellett egy hasonlatosnak is léte-znie. Az első egyházi történetirő, *Eusebius* is ily képek nagy számáról tesz említést 340-ben, melyek közül némelyek igen régiek, s eredetökre nézve csodálatos hagyományokkal vannak kapcsolatban. A következő században Augustinus beszél ismét e képek számtalan változatairól s némelyeket szintén régikül jelöl ki.

A Krisztus-ábrázolások legrégibb példányairól két legenda szól különösen. Az egyik az «*Abgarus*» vagy «*Edessa*»-képre van vonatkozással, melynek legrégibb másolata most a genuai St-Bartolomeo egyház tulajdona. A legenda egyidejű lehet az apocryph könyvek keletkezésével, melyek egyikében egy levél van közölve, a melyet *Abgarus irt* volna Krisztushoz, felajánlván neki a mesopotámiai Antiochia egy kis tartományának, Edessának vendégseretetését. *Abgar Uchamo*, a «fekete», vagy mint az őrmény történetirők nevezik: *Apkár*, beteg levén, Anan vagy Ananiás nevű kamarását, ki egyszermind művész is volt, küldte el levelével Jézushoz, kinek esodotevő gyógyításairól már hallott is. Meghívta Jézust, hogy jöjjon és gyógyítsa meg, vagy ha nem jöhetne Edessába, legalább engedje meg követekét, hogy arczképét vigye vissza királyi urának. Jézus azt válaszolta a küldöttnek, hogy nem utazhatik oly messzire, de levelét irt *Abgarus*-nak, melyben megköszöni ajánlatát. Ananiásnak engedélyt adott ügyessége megkiserésére, de minden igyekezete hiába való volt, hogy Krisztus arczképét lefesse. Az arcz egyik perczben sem hasonlított az előbbihez, minden tekintetre megváltozott, és sugárzó ragyogásával megkápráztatta a művészt. Krisztus most egy törülkötőt vagy kendőt kért, s megmosva arczát, a kendőbe törle s úgy adta át Ananiásnak, rajta arczának tökéletes másával, abban a természetes színben, melyet annak nem sikerült megsznadni.

A legenda további folyama számos kalandos és csodás eseményről ad számot, melyeknek előidézője a kép volt Edessába vivő útjában, míg végre *Abgarus* kezéhez érkezett, ki a «szent arcznak» első látására felgyöngyült. Egyik képpünk ennek a nevezetes ereklyének a másolata; valószínűleg ennek eredetije volt a Tertullian által ismert, a melyre *Eusebius* és más régi egyház-atyák is czeleznak, s mely a negyedik századig Edessában őriztetett. Számot tevő kutatók hiszik ma is, hogy ez az eredeti típus, vagy mint a ném-metek nevezik: a «*prosporgia*».

Reiskius azt mondja, hogy a legrégibb görög pénzeken is, melyekről alább szólunk, az «*Abgarus*»-példányról van véve Krisztus képe. Dr. *Glückselig* pedig, Prágából, negyven évi szakadatlan kutatás után Európában és Ázsiában annak a véleménynek ad kifejezést, hogy sikerült egy valódi és hű Krisztus-ideált szerkesztenie ekklek-

tikus uton, az edessai típusnak más régi kóppekkel és hagyományokkal való egybevetéséből.

A másik legenda Krisztusnak ismét egy esodás keletkezését «achierotipikus» — azaz kéz nélkül festett képeről szól, s ez az úgynevezett «Veronica», a katolikus egyházak szentség gyamánt tisztelt főkinése, mely a római Szent Péter templomban külön szentélyt, vagy ereklyetartó kapólnát foglal el.

A hagyomány szerint Krisztus, útban a Golgotha felé, a «via Dolorosa» keresztye sulya alatt roskadozva, épen azon nő lakása előtt rogyott össze, kit előbb sulyos betegségéből felgyógyított, s kinek neve Veronica, vagy Berenice. Ez látva az Űdvözítőt, részvétre gerjedt s átnyújtotta fátylát, vagy sudariumját, hogy letörülje vérel, porral és szarzsággal borított arcát. Krisztus elfogadta a nyújtott kendőt s halála jelölő rajta hagyta «felséges arcát, kinya és szenvedései minden siralmával». Ezt a jelenetet jelképezi a katolikus passziókna a hatodik stáció. Az egyházi irodalom gyakran tesz említést a századok folyamán e legendáról s egy régi vatikáni kézirat: «Alecis Roma in ogni stato», azt is felemlíti, hogy Rómába Tiberius császár követelt vitte el az esemény hírét, a kik azért mentek Jeruzsálembe, hogy hívják el Krisztust, gyógyítva ki Tiberius nagy betegségéből. De mire megérkeztek, az Űdvözítőt már keresztre volt feszítve; hallván azonban Veronikáról, s a birtokában levő szent képről, kérték, hogy menjen velők Rómába. Veronika elment és Tiberius rögön meggyógyult a «szent arc» láttára. Tiberius e esoda hatása alatt a római pantheonban akarta Krisztust tisztelt tárgyává tenni, de a szentűs vonakodott helyet adni egy embernek istenei közt. A kép, melyet közlünk, a Szent Péter templomban levő eredeti másolata, mely kánoni pecséttel és bizonyítvánnyal van hitelesítve.

Felirata ez: «Urunk Jézus Krisztus szent arcának igaz mása, mely vallásos tisztelettel őrzik a római Szent Péter templomban, a Vatikánban.» Kétségen kívül igen régi kép ez is s az idő és pusztulás oly nyomokat hagyat hátra rajta, hogy már alig hogy kivethető. Fekete táblán függ, gazdag arany, ezüst és drágaköves keretben, kristálylappal fedve. Hasonló példány azonban, melyek mind eredetiségre tartanak igényt, több is van Európában, valamint hogy az Abgarus-legenda is összezavartatik a Veronika-legendával.

Az Abgarus és a Veronika-féle típusok nemcsak a keleti és nyugati egyház versengését képviselik, hanem a régi egyházatyák eltérő eszményeit is visszatükrözik a Krisztusi arc felfogásában. Egyrészt — a keleti és afrikai egyházok — Ezsaiás ötvenharmadik fejezetére támaszkodtak, mely azt mondja, hogy: «nem cala neki formája, se ékessége, nézőnk ő reá, és nem vala kívánatos ábrázatja.» Jusztinianus vértanu, alexandriai Kelemen, Tertullian, Origenes és szent Cyrill ehhez a felfogáshoz csatlakoztak, mely általánosan el lett fogadva a keleti egyházban, bár Damascius János és nyssai Gergely szembe szállottak vele. A gnostikus és bizánczi eszmény ennek a felfogásnak volt kifolyása. Ugyanilyen eltérő nézetei voltak különben a zsidóknak is, az elővándó Messiásról szentkönyveik alapján. A «Talmud Sanhedrim» azt állította, hogy szépség nélküli, sőt belpokos lesz, míg Abarbanel szerint a próféciák Dávid királyi szépségének ifjú sarját igérték.

Viszont a nyugati egyházatyák a negyvenötödik zsoltárra hivatkozva, Krisztust «minden emberek fiainak szobeknek, «tizekrek közt elsőnek» hirdették azért rokonszenveztek némely régi festő Apollószerű felfogásának, hagyományos klasszikai típusának ideális szépségével. Ezen a részen voltak: Chrysostom, Ambrosius, Augustinus és Jeromos, a keleti atyák közül nyssai Gergely és damasciusi Szent János. Eusebius egyháztörténetében, 340-ben leír egy szobrot, melyet Pancasban, vagy Caesarea Philippien látott. «Az mondják, így ír, hogy az az asszony, kinek vér folyása volt, s kit az evangélisták említenek, e helyen született, s házat még ma is mutogatják a városban, Űdvözítőnk rajta elkövetett igazmásságának csodolatos emlékeivel. Háza kapujánál, egy emelkedett kövön rész-asszony-alak van, térdén állva, s köréleg kiterjesztett kezekkel. Szemben vele egy más alak szintén rézből, palástba burkolva s az asszonynak nyújtva kezét. Ez a szobor, mondják, Jézus

Krisztus szobra s máig fenmaradt, úgy hogy magunk is láttuk a városban.»

Sokat vitatkoztak azóta ama már elveszett paneasi ereklyéről, de az egyházi írók több helye bizonyítja, hogy a maga idejében jól ismerték s egy IV. századbeli sarkophag ugyanazon jelenetet mutatja. Kicsiny réz-szobrocskák s Krisztus mellképével ellátott érmek, zsidó vagy görög feliratokkal, sűrűn fordultak különben elő az első századokban. Mindannyit gnostikus eredetűeknek hiszik, az első, második és harmadik századból, s valószínűleg amuletteknek használták. Egy kitűnő szaktekintély, Hottinger azt véli, hogy ezeket aranyból s ezüstből is készítették, és zsidó feliratokkal a zsidó megtérőknek adták. Képünk egy ilyen mutat, melyet a múlt században ástak ki Walesben, s jelenleg az oxfordi muzeum birtokában van. A rajta levő zsidó felirat értelme ez: «A Messiás uralkodott. Békében jöve el, s az ember világosságává letten él.» Egy más példányt Wagenslein mutat be érmészeti könyvében, mely szerint az első századból ered. Ennek, melyet szintén közlünk, zsidó szövege így szól: «Nazarethi Jézus, Messiás, Isten ember egyben.»

De készülték görög feliratúak is, valószínűleg görög megtérők részére, részünt íly felirattal: «Jézus Krisztus, királyok királya», s állítólag a második vagy harmadik századból, részünt pedig egyszerű «Emmanuel» felirattal, az ötödik századból. Egy negyedik változat az újabb keletű s latin feliratú «Salvator mundi»-érem, melynek itt bemutatott példánya a British Muzeum híres King-féle gyűjteményének egyik disze.

A monumentalis festményes Krisztus-ábrázolásának első történeti nyomát a Domitilla-féle katakombák falképeiben fedezük föl, melyet hibásan tulajdonítanak Szt. Calixtusnak is. A temető, melyben ez a festmény találtatott, Krisztus után 200-ból ered, midőn az első keresztények oda rejtőztek az Űldözés elől. E katakombákat Damasus pápa zárta el 365-ben. A festmény több tekintetben érdekes és eltér a későbbi művészet jélvies felfogásától. Dicsfény, vagy glória nines Krisztus feje körül s ruhátlansága is korábbi időszakra vall. Csaknem arcképszerű határozottság látszik rajta, mely valamely ismert mintának szem előtt tartásából eredhet. Kifejezése méltóságas és közvetlen, de kegyes és jóakaró, a kire az emberek imádattal nézhetnek.

E katakombák egyéb falképei közül még egy mást is kiválasztunk, mely érdekes azért, mivel kétségtelesen teszi, hogy Krisztus mozaik-képei már a negyedik században is ismertek voltak. Ez egy életnagyságu mozaik-utánzat, mely most a Vatikán muzeumban foglalt helyet. Természetes színű arczel, teljesen hagyományos vonásokkal, de dícsőrk nélkül, s a mi felette ritka, zöld ruhában. Az arcz maga kissé zsidós, de görög vonásokkal vegyítve. Kifejezése komoly, megnyerő, csak a száj igen érzéki a maga husosságában. Perret, e nagy francia szaktekintély a katakombák régészetében, e művet a negyedik századra teszi.

Gyakori feltűntetése Krisztusnak ez időből, a mint vértanukat koszoruz, vagy az új-szövét egyben említett esodáteteleket hajta végre. Szentségtartó üvegedények, üvegbe foglalt aranyzott mintákkal, szintén nagy számmal találtatnak a katakombák felkúibén, melyek mindenike egy-egy hullát tartalmazott, rendszeren kölappal lezárva. Néha az üvegek sértetlenül találták meg a csontvázak között, épen úgy, a mint ünnepelesen elhelyezték a régi századokban. Majd pedig a vakolatba voltak beágyalva, melyekbe a holtakat gyakran fektették, egy a fej, másik a láb fölül. Rendszerint patenék, azaz kehely-tányérok voltak, vagy kelyhek az áldozati borral, vagy paláczkok, melyek a vértanuk véreit tartalmazták. De mindeniken arany festések és üvegbe alkalmazott feliratok voltak, s még ma is szépek, bár az üveg elhomályosult és töredezett. Krisztus képe itt nem ritkán szakállatlan, ifjú Apolló-típusú. De gyakran a rendes nazarethi típus, hosszú hajjal és teljes szakállal. Egy képen is bemutatott, s nyakba akasztásra szánt tessera vagy üveg-amulet azért fontos, mert lerontja azt az elméletet, mintha Krisztus első képei mind szakállatlanok és klasszikai jellegűek lettek volna. Ez amulet Róma mellett, Szent Agnes temetőjében, Eustychia sírjában találtatott, annak mellén, a hol valószínűleg életében viselte, s Krisztust úgy mutatja be, a mint az élet fájáról a gyümölcsöt viszi. Hasonló ez ábrázolás a falképeken, szobrokban gyakran előforduló jó pásztor alakjá-

hoz is, mely Rumohr szerint a keresztény szobrászat első kimutatható nyoma, s ruházatban, stílusban szintén a klasszikai eszményt testesíti meg, mely gyakran volt hosszú göndör hajú, még szakáll nélkül is.

Mikor az első keresztény eszázár, Konstantin elfoglalta a trónt, az Űldözött vallás is napvilágra jött a katakombákból s győzelmesen járt be a világot. Krisztus diadala jutott hitének emble-má, minő a «Királyok királya», diszítették a Konstantin és utódai alatt vert pénzeket; Krisztus képe látszik Justinianus aranypénzén is a bizánczi eszmény stíjében. Erre vonatkozó ké-pünk Reiskius művéből van véve. Krisztus baljában az igazság könyve van, jobbjá áldólag emelkedik, újjainak keleti módon való oly el-rendezésével, hogy a «Christos» görög betűit ábrázolja.

Velezében, Pisában, Florenzben és Rómában gyakran óriási méretű szép mozaikok talál-tak alkalmazást a legnagyobb bazilikák és szé-kesegyházak domjaiban és apsisaiban, az ötödik századtól a kilencedikig. Egyike a legszebbek-nek ezek közt a római St. Cosmo és Damiano régi temploma apsisában trónoló kolosszális Krisztus-kép. E felséges művet méltán tekintik a legszebb keresztény mozaiknak. A trónoló Krisztus alakja ülve van feltűntetve, térdén nyugtatott baljában könyvvel vagy iratkeres-csel, míg jobbjá kiterjesztve, az újjak keleties áldó helyzetben, s a harmadik ujja a hüvelyket érinti. Egy hasonlólt a ravennai St. Apollinare Nuova egyház apsisáról, a hatodik századból, ítt is bemutatunk. Ez is bizánczi típus.

A Krisztus-arcz felfogásában Cimabueval áll be csak jelentősebb fordulat a képművészeti előadás terén. Ő a régi görög példányképeket saját inspirációjával is megnesesítve vette min-tául, s geniúsával döntő befolyást gyakorolt nagy tanítványára, Giotto-ra és iskolájára. Cimabue ábrázol először mély költői lendülettel síró gy-alokat a keresztnél és sírnál, a bánat és rész-vét különböző kifejezéseivel, összekulcsolt kezek-vel, előfótt arczal, vagy borzalommal fordulva el a jelenetől.

Giotto a tizennegyedik század elején dolgozott s többször tüntet föl egész jeleneteket Krisztus földi életéből. A paduai Arena Giotto-kapólná-jában, Florenzben, Assisiben s a pisai Campo Santóban még láthatók Jézus életéből vett drá-mai jelenetei. Az ő Krisztus-eszménye is a bizán-czi típusz a főbb vonásokban, valamint a Meg-válto feje körül vont köralakú nimbuszban s a ruházat és díszítés részleteiben is. De az emel-kedett, átszellemült arcz szépsége, az alakok meglepő drámai csoportosítása s a tájképi rész-letek eszményi baja, mind korszakot jeleznek a festőművészet történetében. Az a falképe, melyet ítt közlünk, a paduai Arenából való s Krisztus diadalmas bevonulását tünteti fel Jeruzsálembe. Bármily kezdetlegesnek látszassék is, rendkívüli alkotás a rajz egyszerűsége és közvetlensége tekintetében. Nem sok változatosság van benne, de a jelenet szabatosan és tömören van vissza-adva. A fákon guggoló alakok palmaágakat tör-nek és szólnak Krisztus útja elé, a térdelők pedig ruháikat terítik az érkező király elé. Áltá-lában Giotto Krisztusai rendszeren profilok, bár vannak háromnegyed- és teljes arczal is, mint a Feltámadás és Pilátus előtti jelenetekben. Krisztus szakállá mála általán sötét és tömött, s a dícsőrk a szokásos bizánczi korong. Giottonál hatalmas már a haladás motívumokban és kivi-telben egyaránt. De a rajz nagyobb szabadsá-g-hoz s az eszményibb felfogású Fra Angelico-nál, a fiesolei misztikus szerzetesnél még bizo-nyos mély vallásos bensőség is járul. Ő gyakran festett könyvek közt, térdelve, vallási rajongásban. Arczainak igazi földöntúli magasztosságot tudott kölesőnzni.

Alakjai többnyire magasak, karcsiak, arczai hosszúkások, keskenyek, de azzal a finomsággal dolgozva, mely miniatűr és másoló munkját is jellemezte.

A vallásos képeletnek az emberi gondolkodás-sal való egyesülése nyomjára Leonardo da Vinci műveire az egységiség bélyegét. Híres «Utolso tacsorójá», mely ma már csaknem elmosódott a milanoi dominikus-kolostor refektoriuma fa-lairól, a világ leghatalmasabb és legmegragadóbb ábrázolása. Képünk Da Vinci eredeti kartonja után készült metszet; a kardon jelenleg a mila-nói Brera-palotában van.

Átfutva a képművészetek történetének több nagy nevéen, csak aCaracciakrealista családjátém-

lítőjk még föl, kiknek művei koruk gondolkodás-módjának és érzetének hí kifejezői. Caracci An-nibale szép Krisztus-arca minden műbarát gyönyörűségét képezi s három századon át számtalan ízben lőn másolva. Metszetünk a drézál melkképről való, melynek élettelmes kifejezése, nagy élénk szeméi, szép idomú szája és orra, s puha göndör haja és szakállá önkéntelen megra-gadják a nézőt.

Nem szabad megfeledkezünk e tanulmány során a Tiberius császáról nevezett ábrázolásokról sem, minthogy ezek a szent vagy smaragd-kép-pek kapcsolatban egy Bajuzet konstantinápolyi szultán és VIII. Ince pápa közt felmerült törté-neti eseményre is vonatkozással vannak.

Az ezek közül bemutatott egyik másolat az ismeretes váltáságy történetének egy Euró-pában élő változatával függ össze. Az eredeti smaragd elveszett, s most csak másolat után ismeretes. Oly drágakövekből álló ajándékokkal, mint ez a «smaragd», gyakran szoktak kü-lönbön a keleti császarak kedveskedni s a váltáságy-história nem valószínűten, kivéve a Tiberius császár parancsára vonatkozó részt. De azért lehet, hogy egy íly eredet-czim valódi-ságában vetett hit keltett akkora keresletet a másolatok után, hogy csakhamar cameokban, szőnyegeken és festményeken utánozták, Olasz-Német, Francia- és Angolországban. Az arcz ezekben erős görög profil s a balváli annyira előrehajlik, hogy csaknem a hátat mutatja. Egy állítólag a smaragdról másolt híres bronzérem a British-muzeum King-féle gyűjteményében őrzetik, mely másik másolat egy szőnyegképen taláható, mely valószínűleg a XV-dik századból ered s a következő beszótt latin felirattal van ellátva: «Vera Salvatoris nostri effigies ad imi-tationem imaginis smaragdi incisae jussu Tiberii Caesaris Quo Smaragdo Postea Ex Theodoro Constantinopolitano Turcarum imperator Innocentium VIII. Pont. Max. Rom. donavit pro redimendo fratre Christianis Captivo.» («Igaz hasonmásá Űdvözítőnknek, a Tiberius császár parancsából smaragdra vésett arczkép után másolva, mely smaragdot azután a törökök csá-szárja a konstantinápolyi kincstárból VIII. Ince papának ajándékozott, a keresztények által fog-lyul ejtett fivére váltáságyul.»)

A régi németalföldi, flamand és német iskola művészei is Olaszországban téve tanulmányokat, onnan hozták magokkal az uralkodó irányokat. Előbb a középkori iskola bizánczi típusát ta-lálták, s azt adták vissza, de kevésbbé állván a hagyományok befolyása alatt, hamar megterem-tették saját nemzeties típusaikat is. Szabadabb és eredeitibb lett a felfogás s a nemzeti izlés oly Krisztus-alakot követelt, mely a nép fogalmaival legyen összeegyezhető. Egyike az elsőnek, kik a népies eszményt kifejténi segítettek, Hans Memling volt, a 15-ik században híres erőteljes rajzról, kifejezése bajáról s remek színezéséről. «Redemptor Mundi»-ja a bizánczi típus befolyását mutatja az ő szabad művészi szellemére is. A stíl és a kiálak bizánczi, de a vonások ne-metek. Komoly és méltóságos, de köznapu arcz. Érdekes példáját mutatják Rembrandt művei is a nemzeti befolyásnak Krisztus arcvonásai egye-ntésében. A Louvre-ban levő képe oly aré, mely bátran németalföldinek illenek be: komoly, méltóságos és nemes, szelid és vonzó kifeje-zéssel a nemzeties vonásokon.

Vandyk is gyakran festette Krisztust merész rajzzal és finom kidolgozással, ámbár rendszer-int kissé keskeny, rideg és öreges arczcal. Ary Scheffernek határozott és nagyszabású felfogás nyilatkozik Krisztusaiban. Festette Krisztust egyedül, Jánossal, s megint Judással felalakban. Páratlan színöz volt s nagy allegóriái, a Consulátor és a Remunerator, őrköszép példányai az egyházi festészetnek. Krisztus-arca rendkívüli szépségű és bensőségű. Nines terünk részletese-ben emlékeznünk Signol, Leloir, Jalabert és Doré műveiről, de az utóbbi «Krisztus», a mint a pra-toriumot elhagyja, melyben Krisztus szeliden ha-lad át az ívöltő néptömegben, egyike a legnagyobb-szerű alkotásoknak. Hasonlólt mondhatni Hu-

ques Merles, Coquiet nagyérdemű tanítványá Krisztusról, melyet ezuttal szintén közlünk. Teljesen egyenített alak ez, élettejes s megszö-lamlásig, minden felesleges részlet nélkül, a férfias szépség mintaképe.

Az egyházi művészet egyik mestere napjaink-ban Müller Károly is Düsseldorfban. «A gyer-mek Jézus», a Szent család című festményei általánosan ismertek és kedveltek. Kedvező tár-gya Krisztus Emmanuban; s ennek koncepcziójá-ban utóéletlenül áll. Áhitatteljes, megható mű ez. Rajznak róla fénykép után készült, de nem adhatja vissza a feltámadt Megváltó arczának dús lágy színezését, mely szent földmagasztulással tölti el a néző lelkét, mint a hogy két tanítvá-nyát is megdöbbeniti, kik most ismerték fel őt, a midőn eltűnik tekintetük elől. Bizánczi forma, görög körírral, az uralkodó benne, de a szín és kifejezés alaptónusa egy átnemesült német eszménye, oly művészi képeket megtestesítésében, mely az elvonat érzékíti meg.

Legújabban Munkácsy világhírű Krisztus-képe jelez nagy haladást a Krisztus-arcz megérzéki-tésében, mely még mindenkinek élénk emléke-zetében lebeg.

HOLUB EMIL.

A legújabb nemzedék századunk mozgalmas eseményei között is oszthatlan figyelemmel kíserte az afrikai utazók nemritkán regényes működését. Livingstone kora óta a «fekete világrész» térképe egészen más alakot öltött és bár a legutóbbi két évtized munkája következtében, mely Amerika felfedezésének fáradságos munkájával versenye-zhet, Afrikában ma már kevés egészen ismeretlen vidék van, még mindig igaz az a régi latin köz-mondás, hogy «semper quid novi ex Africa» («Afrikából mindig jó valami újság»).

Igen természetes, hogy az érdeklődés minden-kor nagyobb azok működésével szemben, kiket egykor személyesen ismertünk vagy a kiket jó-formán magunkénak tarthatunk. Ezek közé tar-tozik Holub Emil, kinek arcképét jelenleg be-mutatjuk. Csehországi születésű ember, Buda-pestsen s még egy pár más magyarországi városban is tartott előadásokat első afrikai utazásáról és akkor szerzett természetrajzi és etnographiai gyű-jteményéből hazánk közintézeteké, különösen a nemzeti muzeumnak sokat ajándékozott. Sem utazása, sem annak tudományos eredményei nem állítják őt az első sorba a híres utazók közt, de neve azért eléggé ismeretes s itt Magyarország talán népszerűbb is, mint Staley kirá-vé bármely más elő afrikai fölfedező.

Holub 1847. okt. 7-én született Holitz nevű keleti csehországi városban, atyja orvos volt s ő maga is erre a pályára készült a prágai egyete-men, de a mellett már fiatal korában szenvedé-lyesen foglalkozott természetrajzi tárgyak gyű-jtésével s utazási könyvek olvasásával. 1872. február havában kapta kezébe a diplomát s már ugyanez év július 3-án a Fokföldön volt, hol Dutoitspanban a gyámánntezőkön letelepedett. Rövid idei orvosi gyakorlatából szerzett pénzzel 1873. elején két havi s az év végén s a következő év elején 6 havi utazást tett a becsanak törzsei között s 52 láda gyűjteményt hozott haza. 1875. márczius havában új utra kelt, mely 21 hó-napig terjedt s melyen a Zambezi folyó középré-szén fekvő Maruca-Mamunda orszáig jutott,

de tervét, hogy a híros folyó forrásvidékét felke-resse, betegségé miatt nem valósíthatta meg. 1879-ben visszatért Európába, oly czéllal, hogy ítt elegendő anyagi erőt szerezzen egy nagyobb délafrikai utra.

Felolvasásai s egyes földrajzi társaságok és magánosok pártfogása következtében sikerült több ezer forintot összegyűjtenie s magával vívén fiatal feleségét és több vállalkozó európai-t, köztök egy Fekete nevű magyart, 1883-ban ismét a Fokföldre ment. Távolléte alatt azonban ítt na-gyon megváltoztak a viszonyok, pártfogói elhal-tak vagy már visszavonultak a közéletből és ezért a fokföldi kormány sem segítette utazását, sőt magával vitt utj podgyászért és készleteiért is nagy víमत kellett fizetnie. A Fokvárosban ki-állítást rendezett gyűjteményéből és osztrák ipar-czikkekből és az ezen nyert pénzen, valamint utána küldött segélyrel végre utnak indult. Fölszerelése azonban még mindig szegényes volt és igen sok kellemetlenségnek és nélkülözésnek volt kitéve az által, hogy állandó teherhordókat nem kaphatott, hanem minden állomáson újakat kellett szerződtetni igen gyakran mesés árákon. A Zambazi folyó közelében a Masukulumb törz-sek tartományában vege múlt év augusztus havában a vadak ki is rabolták s maga és felesé-gé is csak nagy bajjal tudott megmenekülni. Európában holt híre is terjedt, azonban február havában megérkezett a tudósítás, hogy a kara-ván nagyobb része, köztök Holub és neje is, sze-renesen visszatért Sosongba, a Bamangvato vidék déli részére, közel a Limpopohoz, mely a boerek által lakott vidék határa és így már fél-g-meddig európai hatás alatt álló vidék. Az utazó gyűjteményeinek, sőt becses utinaplójának nagy-része is elveszett és maguk betegen, összetörve és koldusokhoz hasonló állapotban jöttek meg Sosongba, s még körülbelül 10,000 frta volna szük-ségük, hogy Európába visszautazhassanak s meg-maradt gyűjteményeiket is elhozhasák, de válo-zsinú, hogy nagyobb baj már nem éri őket. E második utazás a földrajzi ismeretek terjesztésére nézve is csekély eredményt bír, mivel Holub a kiraboltatás színhelyéig nagy részt má-sok által is megtett uton haladott s eredeti ter-vét, hogy a kelet-afrikai nagy tavak vidékére ismeretlen utakon át haladjon, nem valósíthatta meg. Azonban, ha a nagy útjában kiállott szen-vedések s nélkülözések meg nem törték, a még mindig fiatal s rendkívül buzgó feritúltó jövőben kedvezőbb körülmények között még sokat lehet várni.

Holub neje, Hof Róza még alig 23 éves, leánya a bécsi nemzetközi kiállítás rotundája igazgató-jának. A magyar eredetű Baker neje óta ő az első nő, ki férjét az afrikai vad vidékekre elkísérte.

TAVASZI DIVATOK.

Budapest, ápr. 8.

Az az időszak, mely a farsangtól a kielegeti terjed, s melyet a franciaia «demi-saison»-nak, fél-ideénynek nevez, a divatlapok pedig rendszeren tárgyhiányában küzdenek át, szerencsére elmltt már s ime újra benne vagyunk a tavaszi ideny kellő középeben. A balók és estélyek ragyogó szaka korántsem merítette ki a divat minden leleményét s a tavasz újdonságai csak oly válto-zatosak, mint bármely megelőző sasonói.

Kezdjük a legvezőkön. Estélyi használatra crepe- és gazier-legyezők Chantilly- és spanyol csipkékkel igen divatosak, folytonosan és azzal az előnyvel is bírnak, hogy fél-toilette-ekhez ép oly alkalmasak, mint egész diszhez. Ha azonban a művészi szempontot sem akarjuk szem elől téveszteni, arra is tág tér kínálkozik a legyezők tárában. Fekete és fehér, szivárványba játszó gyöngyház, aranyozva, vagy elefántesontban, sőt gazdagon zománcozva is, egyaránt kerestek. Némelyeken békateknő emeli a gazdag zománc-dísz, mely sákrány- és madáralakokat mutat, dús lombzattal. Sok esetben a legyező nagyobb része brüsszeli csipke s rajta egy-egy Watteau-jelenet. Mások a legyező szemalaki lílakkal van ellátva, melyen a hölgyek átkandikálnak, a nélkül, hogy elárulják magokat.

Diszesebb jellegűek a toll-legyezők, többnyire békateknő-nýlélé s monogrammal vagy koroná-vá díszítve. Néha csillogó briliánt-díszek biztosítanak az e fajta legyezők használatának bizonyos kizárólagosságot.

A kalapok tekintetében olyanformán mutat-

köznek a jelek, hogy a kis madarak kevésbé fognak szerepelni az ideai kalapdizsben, mint eddig, s ennek ösztintén örövend a jó izlés minden barátja. Ellenben Párisban a lepke-szárnyak kezdenek most fokozatosan hódítani. Hogy meddig — ki tudná azt a divat váratlan meglepetésének tudatában biztosan megmondani? Nem fognak teljesen leszorulni egyelőre a rosszabb időjárásokhoz való kásztor-kalapok sem, melyeket a télen át is hordtak itt-ott s melyek közül egy csinos kompozíciót mutatunk itt be.

A hajviselet jelenlegi módja bizonyos díszítést tesz szükségessé, s nem mindenki oly szerencsés, hogy egy gyémánt-diadém vagy más efféle ékszer birtokában lehessen. A kinek nincsenek sem felhődjai, sem csillagjain, sem drága rosetteik, megvizsgálódhatnak, ha tudják, hogy a teknőbeka-fésűk, főleg brilliántba foglalva, meg mindig divatosak elől hordva, sőt néha hátul is oldalt téve. A homlokhaj most is vagy göndör vagy hullámos s hátul fölfelé fésülve, tekeresben vagy kontyban van feltűzve a fejtetőn. Gyakran mindkét oldal különbözőképp van díszítve, úgy, hogy az aigrette-ek, pomponok és csokrok oda-illeszthetők, a hol a hajfonatok és fűrtök ritkábbak.

De legdivatosabb, s teljes díszhez is alkalmas és mindamellett felette egyszerű hajdizs néhány szalag, melyek közé pár művirág is van alkalmas. A mily hatásosak ezek szépen elkészítve, ép oly sok izlést és ügyességet is követelnek. Csipkével vagy bársony szalagcsokorral illesztve össze, idősb hölgyeknek való főkötőkhez is alkalmasok. Így a képtünkön látható módon, hol a magasan álló csokor moha és crevette keveréke, s az utóbbinak bársony-szalaga hátra van bocsátva, hogy egy fehér Chantilly-csipke lebbenyhvel vegyesen jöjjön elő. Egy láthatatlan madzag-hüvely lehetővé teszi adiszt úgy helyezni, hogy teljesen elrejtse a fej tetejét vagy felnyissa és füzéreként körtse azt.

Felette kedvesek és praktikusak az ideai főkötők. Több közülük a mellett, hogy tökéletesen borítja a fejet, egy spanyol mantille céljainak is megfelel. Szövetük bársony és plüs, prémmel szegélyezve, szalagokkal és virágokkal díszítve. Lehet látni fehér és színes szatínokat is, arany és ezüst himzésel. Előkelőbb hölgyek ezek szövegeteibe monogramjait és koronáikat híméztetik be. Fekete csipkéből is sokat készítenek. Egy további képünk az úgynevezett «mantelet á la vieille»-t mutatja, de mint látjuk, az elnevezés anachronizmus, mert 17 éves leányoknak ép oly jól áll, mint a nagymamának. Chantilly-csipke redők képeznek ebben egy teljes kámszát, mely vörös bársonnyal van az egyik vállon megerősítve, míg egy hasonló főkötő, megfelelő csokorral kezéren környezi az arcot.

két év előtt jelent meg a hirneves szerző e munkájának utolsó kiadása. Ez idő alatti történetírásunk az anyag, a kutatások és az előadás tekintetében sokat

MANDILLASZERŐ FEJRE VALÓ.

ÚJ FEJDIZS SZALAGBÓL ÉS VIRÁGBÓL.

FEJRÖTŐ IDŐSB HÖLGYEK SZÁMÁRA.

KALAP ÉS IDŐSB.

haladt s így szükségessé vált, hogy Horváth műve is megnyerje azokat a kiegészítéseket, melyek kívánatossá lettek, *Sebestyén* Gyula a könyv individualitását megőrzendő, ezt úgy érte el, hogy néhány új fejezetet illesztett bele, továbbá a szöveget kiegészít

jegyzetekben mondja, a mit a hiányok pótlása megkívánt. Ezeket a részeket a könyvben is megkülönböztetve találjuk. Mindenki el fogja ismerni, hogy erre szükség volt, ha Horváth munkáját forgalomban akarjuk tartani. Így például az első fejezetben Sebestyén a magyar nép őstörténetéből, a magyar föld lakóiról ad külön fejezetet, összesítve az erre vonatkozó újabb adatokat. Hazánk általános történetéről szóló munkákban — fájdalom — nem jött valogathattunk, kivált kisebb alaku könyvekben, s Horváth Mihály e műve még ma is érezhető hiányon segít. Az 528 oldalt tevő könyv ára 3 frt.

A görög és latin remekírók gyűjteménye az akadémia klasszika-filológiai bizottságának közreműködésével jelenik meg a Franklin-társulat kiadásában s ebben a klasszikus kor jeles íróinak tisztelői s a jogás világ egyaránt becses művet kap *Gaius római jogi institúcióinak négy könyve* ezim alatt; magyarrá fordította és jegyzetekkel kísérte dr. *Bozoky* Alajos, a nagyváradi jogakadémia igazgatója, ki becsüggel fordítja a latin remekírókat, s nemcsak arra törekszik, hogy hű legyen az eredetihez, hanem hogy a stíl és magyarság tekintetében szintén meghaladja az eddigi fordításokat s a remekírókat vonzó alakban mutassa be. Becses és alapos bevezetés — történelmi és jogi tanulmány — nyitja meg a könyvet, s terjedelmes jegyzetek fejezik be. A magyar szöveg mellett a latint is kapjuk, s ekképp könnyű az összehasonlítás. Ára 3 frt.

Iskolai használatra szánt jeles könyvekből is egész sorozat hagyta el a sajtót. Megjelent *Góbi* Imre gymnasiumi tanártól, ki lyrai költeményeiről szintén ismeretes, a *Szerkesztés*-ből, a stílisztikának második része; míg az első rész (magyar írást) az írásművek alakjáról, stíljéről szolt: ez az írásművek tartalmával foglalkozik kimerítően, válogatott olvasmányokkal világosítva föl a példát. Ára 1 frt. *A magyarok oknyomozó történelme*, írta Mangold Lajos; a középtanodák 8-ik osztálya számára; s az új tanterv alapján készült második kiadás, s ára 1 frt 60 kr. *A geometria alaktan elemei*, a középtanodák második osztálya számára. Az új tanterv és utatások értelmében írta Kiss E. János. Második rész: stereometria. Kilencvennyolcz a szövege nyomott ábrával és hat rajzmelléklettel. Ára 1 frt. — *A Jelen írók iskolai téra* is két új kötettel gyarapodott (27—28-ik). Dr. Keleti Vincez magyarráza az egyikben és közli eredetiben Cicero egyik beszédét: *M. Tullii Ciceronis De Imperio Gnaei Pompei*. Ára 40 kr. A másikban Simon Péteről kapjuk Horatius Flaccus *De arte poetica* ezimű levelezése a magyarrá fordított s a szöveget. Ára 70 kr.

A jogirodalom körébe tartozik két könyv: *A magyar bírók eljárás kézi könyve*, írta Székács Ferencz, a budapesti törvényszék alelnöke; második átdolgozott kiadás. Ára 1 frt 60 kr. *Igazságszolgáltatási rendszerek* 1885 és 1886-ban, ára 60 kr.

Végül: *A beteg-könyve*, gyakorlati útmutató ételek és italok legcélszerűbb készítésére betegek, és lábadozók számára, szerkesztette K. Beniczky Irma. Ez a «Közhasznú család könyvtár» 29-ik füzeté, és a háztartásban gyakorlati útmutatásainál fogva jól lehet használni. Ára 40 kr.

A természettudományi társulat könyvkiadó vállalata, mely anyai kitanító művel gazdagított irodalmunkat, új folyamat nyit meg, továbbra is három évre kérve a magyar közönség pártfogását, az 1887—89-ki évekre. Bizonyára csak növekedni fog az eddigi érdeklődés, mert közönségünk fel fogja a természettudományi olvasmányok szükségét, a társulat pedig nem kímélve az áldozatokat, sietett a közönség várakozásának megfélelni. A társulat arra is fog törekedni, hogy az ily hasznos könyvek minél nagyobb körben elterjedjenek, azért az új sorozat műveinek megválogatását és kiállítását új szempontok fogják irányozni.

E sorozatban egyelőre nem vesz föl oly nagy díszműveket, mint a megelőzőkben. Tagadhatatlan, — úgy mond a főlhívás. — hogy azok a gazdagon illusztrált nagy díszművek szépek, becsesek és tanulmányosak; de olvasásuk, miként több aláíróink szavából és leveleiből értesülünk, némi nehézséggel jár; azon kívül olyan összefüggéseket emésztettek frá, a melynekért egyszerűbb kiállításal, kevésbé drága képekkél meg egyszer annyit olvasni való, ismeretterjesztő szöveget lehetne az aláíróknak juttatni. Mindezeket látva vette, elhatározta a társulat, hogy a könyvkiadó vállalat VI-ik ciklusában nem nagy díszműveket, hanem a természettudományok valamennyi ágából az ismeretterjesztő munkák egész sorozatát, egész kis természettudományi könyvtárát ad aláíróinak. Az eddigi ciklusokban 150—180 ívet ígért és adott a társulat könyvkiadó vállalata aláíróinak; a VI-ik ciklusban 250—280 kisebb 8-adretű ívet irányoz elő részint eredeti, részint fordított művekből, melyek a természettudományok

világának szingzagok képei: kalandok, harcok, lovagjatekok, viszontagságai és diadalmas küzdelmei minden akadályon keresztül törő hőseknek, szerelmet és női bájt éneklő troubadourok mozognak az örökre lezajlott szép világban; a lovagok korszakában. E kötet a munka első részét tartalmazza az I—XI. énekig, de ezen első rész is magában véve önálló és szerves egész. A kötet, melynek ára füzve 2 frt, kötve 3 frt, Gyulai Pálnak van ajánlva mint a fordító mentorának és szíves barátjának. Mutatványul egy dalt közlünk:

Erdőbe ment meglesni
Az ifju kedvesét,
Soká nem kell keresni
A tölgyesben helyét.

Lement a nap s világos
Sok csillagtól az ég,
Az ég olyan magányos
S orcájok lánggal ég.

Az őz félénk szívével
A merre inni jár,
Virággal s lóherével
Az ágy megvetve már.

A csendben illat lenge,
Hallszik, ha hull levél,
A lomb közt reg derenge
S a csalogányka kél.

«Kössük a csalogányka
Szárnyaira kis fejét,
Ne lássom itt.» A lányka
Igy kéri kedvesét.

«Hiába köttök engem,
Lehet setét az éj,
Ugyis tudom s elzengem:
Mi a szerelmi kéj.»

A nemzeti színház színe hozta Göthe *«Faust»*-ját, melynek színpadra alkalmazására anyai kísérlet történt, hogy a német irodalom e remekművét ábrázolva, s közvetlen illúzióban is élvezhesse a közönség. A sokféle jeletemezéssel a nemzeti színház egyik sem vette igénybe, hanem Paulay Gyula a *Dóczy* Lajos fordításának felhasználásával új jeletemezéssel alkalmazta, buzdítva a siker által, melyet Vörösmarty «Csongor és Tünde» s Madách «Ember tragédiája» átírdomításával elért. Göthe *«Faust»*-ja nehezebb főladat volt; sok költői és drámai részlet esett áldozatul. Így is tizenöt színe s 26 változásra terjed. Elmaradt a Walpurgis-éj is, továbbá az Anrebach pinczéje, a drámai költeménynek igen nevezetes része. A színe alkalmazása «Faust» ott kezdődik, a hol az operaszöveg, s erre jön a husvétii ünnep. Az előadás fényes és a nemzeti színház legjobb erőt veszi igénybe. April első napján volt az első előadás, s a közönség nagy érdeklődéssel sietett a színházba, melyet bizonyára sokszor meg fog még töltetni, hogy a színpadról is élvezze Göthe remekét. P. Márkus Emilia költsézzettel, mely érzéssel játszott Margitot. Nagy Imre Faust alakjának többféle változatában a legodonosabb tanulmányosabb merített erőt, hevet s ideális érzést. Gyenesnek Mephisto egyik legszebb alakítása. E három főalak körül egész művészi csoportban következnek a többi alakok szemléltetői.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A magyar tud. akadémia ápril 4-iki ülésén, melyen *Pulszky* Ferencz elnökolt, három felolvasás volt napirenden.

Schwarz Gyula tartotta az első felolvasást «Az athénei állam és társadalom jelentősége az emberi haladásra nézve Kleisthenestől Ephialtesig» eziműl. A kor. meyről szerző értekezett, a Kr. e. 507—462-ik évek közt folyt le. Azt mutatta ki, hogy Athén épen-seg lehet a szabadság és demokrácia eszményképe. Zsarnokság, erőszak, korruptió, tömeges sikkasztások uralkodtak ott a perzsa háborúk idejében, s a marathoni győző, Miltiades is rablójáratot folytatott Parthos ellen, és ez okozta bukását, mert az athenieknak ígért kincseket Parthosból nem hozta el. Az alsó-itáliai gyarmatokban és Sziciliában a görög szellem sokkal fényesebben jelentkezik. — *Láng* Lajos az 1867—1885-ik évek közti hazai középiskolai oktatóról értekezett, azt mutatva ki, hogy a középiskolákban van nálunk a magyarosodás igazi feggyere, s hogy itt csak néhány száz és román gymnasiumban nem magyar az iskolai nyelv. Végül *Aczádi* Ignác mint vendég mutatta be dolgozatát Magyarország pénzügyi helyzetéről 1526—1564-ben. Ismertette az összes adóneveket, az állami szükség-

leteket, az egész pénzügyi közigazgatás szervezetét és működését s csaknem kizárólag eddig kiadatlan levéltári anyag alapján készült. Ezuttal «Az adó és társadalom» ezimű fejezet egy részét olvasta föl, azt, mely a régi társadalom vagyoni viszonyait, a földbirtok megosztását s a jobbágyviszonyait tünteti föl.

Akadémiai tagajánlások. Márczius utolsó napján tett le a tud. akadémián az új tagok ajánlására kitűzött határidő. Az akadémia egyes tagjai sok új tagot ajánlanak, s ezek fölött a májusi nagygyűlés fog dönteni.

Az első osztályban (szépirodalom és nyelvtudomány) rendes tagokat nem ajánlanak. Levelező tagokul ajánlatnak: ifj. Abrányi Kornél, Baehér Vilmos dr. a rabbi képzőintézet tanára, Berzók Árpád, Csengery János gyakorló iskolai tanár, Ferenczy József dr. az orsz. közoktatási tanács titkára, Petz Vilmos, egyetemi magántanár, Halász Ignác dr. redliskolai tanár, id. Szinyey József egyetemi könyvtárör.

A második osztályban (történelem, államtudomány, bölcsészet) van a legtöbb ajánlás. Tiszteleti tagul ajánlatnak: Brassai Sámuel, b. Radvánszky Béla és Rónay Jácint; — rendes tagul: Schwarz Gyula; — levelező tagul huszonkettő: Aczádi Ignác, Alexander Bernát, Asbóth János, Géresi Kálmán, Hörk József, Kiss István, Lipp Vilmos, Lukács Béla, Marczali Henrik, Márki Sándor, Medveczky Frigyes, Némethy Lajos, Orbán Balázs, Öreg János, Pasteiner Gyula, Pulszky Ágost, Schmierer Aladár, Szádeczky Lajos, Téglás Gábor, Timon Akos, Zsögödi Benő, Werther Mór. Kültagul három külföldi tudóst ajánlanak, köztük Mayer Salamon bécsi egyetemi tanár, ki a magyar igazságszűgyről és törvénykezésről írt alapos műveket német nyelven.

A harmadik osztályban (természettudomány, matematika, hadügy) rendes tagokul ajánlatnak: Högyes Endre, Koch Antal, König Gyula. Levelező tagokul: Daday Jenő, Heller Ágost, Inkey Béla geologus, Janka Viktor muzeumi növénytári őrségéd, Laufenaner Károly egyetemi tanár, Orley László egyetemi magántanár, Schlek Vilmos dr. egyetemi tanár, Schwimmer Ernő Lajos dr. egyetemi rendk. tanár. — Külső tagokul ajánlatnak: Beddve János dr. angol tudós és Flauer Vilmos Henrik londoni tanár.

A történelmi társulat a hó 7-iki ülésén b. Kemény Gábor, mint új elnök, tartalmas beszéddel foglalta el helyét, szólva a történetírás fontosságáról, a nemzeti szellemre való hatásáról. Ezután dr. Demkó Kálmán olvasott fel egy érdekes részletet: «Városunk erkölcsi életéről a XV—VII. században» ezimű nagyobb tanulmányából; a polgárok nyilvános és családi mulatságairól e korszakban. Végül gr. Széchenyi Antal levelét olvasták föl, melyben alelnökké történt választásáért mond köszönetet.

Az írók és művészek társasága ápr. 3-án tartotta évi közgyűlést *Úrvidék* Lajos elnöke alatt. Az évi jelentés kiemeli az egyesület pénzügyi viszonyainak kedvező voltát. A mult év bevételeiből 2600 forint maradt meg, mely a takarékpénztárban kamatoz. A bevétel ugyanis 12,398 forint, a kiadás pedig 9795 frtot tett. A mostani évre 9024 frtra van főlve a kiadás, 11,442 frt bevétellel szemben. Elnöknek újra megválasztott *Úrvidék* Lajos; alelnökök: Paulay Ede és Siposs Antal; igazgatók: Várady Antal és Szohner Antal; titkár: Dolinay Gyula.

A magyar orvosi könyvkiadó társulat márczius 30-án dr. Markusovszky miniszteri tanácsos elnöke alatt tartotta meg évi közgyűlést. Az 1886-ik évi könyvilletményt képezik dr. *Parke*s gyakorlati egészségügyi tanának második kötete, fordította Rózsahegyi tanár; továbbá dr. *Babes*, budapesti egyetemi tanár, a bakteriumokról szóló munkája, színes ábrákkal. Az 1887-ik évi illetményt képezni fogja *Boleman* tanár «Füldötana», mely már megjelent, és dr. *Klug* kolozsvári tanár fiziológiája, 2 kötetben, mely munka nyomtatás alatt van. A m. tudományos akadémia által a társulat rendelkezésére bocsátott évi 1000 frt a kiadandó munkák ügy szerzőre, mint kivált stílárius reviziójára fordítatik. Az alapítók száma hárommal, a rendes tagok száma 14-gyel szaporodott.

MI UJSÁG?

A királyné Mehádián. Ó felsége a királyné e hó 4-ikén esti 7 órakor érkezett Budapestre a Herkulesfürdőbe. Temesvárról Báziság vasuton ment, ott az «Orient» gőzösre szállt és lehajózott a Vaskapuig. A szerb és román parton diszörség áll. Délután meggyedfölkör kötött ki a hajó Orsován, hol a néptömeg zajosan üdvözölte a felséges asszonyt. A királyné Majláth Sarolta udvarhölgygyel nyitott kocsin hajtott Herkulesfürdőbe. Előttük Jefkalfalussy miniszteri tanácsos és Paulovics főszolgabíró kocsija járt, a menetet az orsvai polgármester zárta be. Herkulesfür-

EREDETI
GÖRÖG BOROK
legnagyobb részét saját termék
N. és G. Zacchiri-nál
Budapest, Mária Valéria-utca 9.
Árjegyzékek kívánatra ingyen és bérmentve.

BSOBRÁNCZI FÜRDŐ
négy ásványos forrásának,
hideg-, sós-, kénes víz biztos sikerrel használható: mindennemű bőrküszölésekben, gyomorbetegségeknél, görvélvesztésekben, dagadtok, vörötlés, májbeteg, kórházi betegségek, szemgyógyulások, nem bajok és kövesség ellen. — Az újabb berendezés és átalakítás teljes kényelmet biztosít a vendégeknek s ugy a lakások, miké t az étkezés ára mérsékelve lett és jutányosnak tekinthető. A fürdővendégek oda-ét visszautazására vasúton Ungváron át egyhármad déli-keleti vasútvonalon részeseznek. Ungvárról Szobránczra bérkocsik közlekednek. — Ezen pártalan gyógyviz üvegekben több évig megtartja gyógyerejét, miért is azt a beteg otthon is sikerrel használhatja. Egy nagy láda 40 üveggel a fürdőben 7 frt, egy kisebb láda 20 üveggel 4 frt. Megrendelések a fürdőigazgatóságos intézményeknél. A vizszállítás is vasúti kedvezményben részesül. Budapestben ezen viz csupán **Edecsky L. ur** kereskedésében kapható. — A fürdőben még három hideg édesvíz-forrás is van, mely a hideg víz használatát lehetővé teszi.
Füüdörösi a kerületi orvos **Dr. RUSSAY ur van meggyere.**
Füüdörösi a kerületi orvos **Dr. RUSSAY ur van meggyere.**
Május 15-től jun. 15-éig és aug. 15-től szeptember 15-ig 30 százalék leengedés.
Szobráncz, 1887. A fürdőigazgatóság.

PARIS
GRANDS MAGASINS DU
Printemps
NOUVEAUTÉS
NAGYSZERŰ ILLUSTRÁLT ALBUMUNK mely 587 színtárgyat tartalmaz Női, Férfi és Gyermekek töltetekben, lajstroma a legújabb szöveteknek mint: selyem, szőrme, karlón, vászon stb.
Ép Most Megjelent.
Szétküldése ingyen és bérmentve.
Bérmentesített levelek intézendők:
JULES JALUZOT & Ce
Paris
Ugyancsak bérmentve küldetnek a **Printemps** oriai raktárában levő szövetek mintái. (Árat és fajt meghatározni kerünk).
Minden 25 frankot meghaladó rendelvény Magyarország minden részébe bérmentve küldetik. Bér-és Vámmentesen a számlaösszeg 15 0/0 hozzácsatolása mellett.
Külön további háznak az **Osztrák Bajor határon Simbach Braunau**.
Szükségesnek tartjuk tisztelt megbízóink becsei ügyelméire ajánlani, miszerint a **Printemps** magazin *szem. írt. sőt. kötetek, febr. 1887.* sem külföldön, sem Franciaországban. Minden megbízás directe Parisba intézendő.

RADAINI FÜRDŐ savanyvíz-forrás
legtartalmasabb szikony-savanyó-víz. Garod kísérleti bizonyították, hogy a szikonyos víz a legjobb és legbiztosabb gyógyeszer kövesség, arany-érmei, görvélvesztés, sárgaság, gyomorbetegségek és egyáltalában mindenféle betegségek ellen. — A fürdőház Budapestben: **Edecsky L. és Mattoni & Wille uraknál**. Kapható minden orvosnál és gyógyszerkereskedésben.

50 év óta sikerrel használtatik!
SZEPLŐ ÉS MAJFOLOTOKAT, valamint minden börtisztatalságot eltávolító, jótállás mellett a
Spitzer-féle szeptló és májfolt elleni arczenőcs és szappan.
Valódi minőségben egyedül csak a 114 év óta fennálló „**Salvator-gyógytárban**“
Eszéken, felsőváros, **Dienes C. J.-nél** kapható.
1 adag kenőcs ára 35 kr., — 1 drb szappan ára 50 kr.
Óvakodjék a t. sz. közönség hamisított és utánozóitól, kik többnyire nevem és cégemmel beégetett csuprainak összevárosolva, valami kutyalékkal megtöltik. — Olyanok, kik állítólag készítményeimet előárusítják, közelesek, tölem kiállított — ez idei — számlát előmutatni. 3190
Kapható Budapestben, **Török József ur** gyógyszer-tárban király-utca 12.

1887. április. **124. sz.** 1887. április.
BUDAPESTI SZEMLE
a M. Tud. Akadémia megbízásából szerkeszti
GYULAI PÁL
TARTALOM:
Csengery Antal mint író. — Péterfy Jenőtől.
Kirándulás Erdélybe. (IV.) — Hunfalvy Páltól.
A slobánya-jegyekről. — Kornfeld Zsigmondtól.
Öt év a szerb egyház életéből. — y-s.
A komédiás. Vigjáték egy felvonásban. — Csiky Gergelytől.
Költemények: A szentimrei mezőn. I. II. Szász Károlytól. — Dal Wolf Tannhäuseréből. Németből. Ifj. Neumann Sándortól.
Vitizium gróf emlékirata. (II.) — Berzeviczy Alberttől.
Banke utolsó műve. — Marcellai Henrikttől.
Az orvosi tudományok tanítása és tanulása. — Molnár Viktortól.
Boskovich Roger. — Hunfalvy Jánostól.
Glossák Pauler Gyula nyílt levelére. — Salamon F.-től.
Értesítő: Hellebrant Árpád: A m. t. akadémia könyvtárában levő önyomtatványok jegyzéke. H. G. — Csanádi Gusztáv és Ploz Pál: A borászati könyve. Lengyel Istvántól. — Thiemann T.: Deutsche Kultur und Literatur des XVIII. Jahrhunderts im Lichte der zeitgenössischen italienischen Kritik. E. K.
A BUDAPESTI SZEMLE megjelen évenként tizenkétszer 120 lnyvi tartalommal.
A Budapesti Szemle tájékozni igyekszik a magyar közönséget az eszmékről, melyek világszerte foglalkoztatják a szellemeket a mintegy közvetítő kíván lenni egyfelől a szaktudomány és a művelt közönség, másfelől a hazai és külföldi irodalom közt. E mellett lehető széles tér nyit a nemzetgazdasági közleményeknek, a m. tud. akadémia nemzetgazdasági bizottságától támogatva.
Megjelen évenként 12-szer 10 lnyvi havi füzetekben. Előfizetési ára bérmentes küldéssel egész évre 12 frt, félévre 6 frt. Előfizetéseket minden könyvtáros elfogad. Bécsben, Szeleinski György cs. k. egyet. könyvtáros, I. Stefansplatz Nr. 6.
Az előfizetési pénzek az alulirt társulat kiadó-hivatalába küldendők be, vagy a könyvtárosokhoz, a kik szintén föl vannak barmatrasva elfogadásukra.
FRANKLIN TÁRSULAT
magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapest-on.

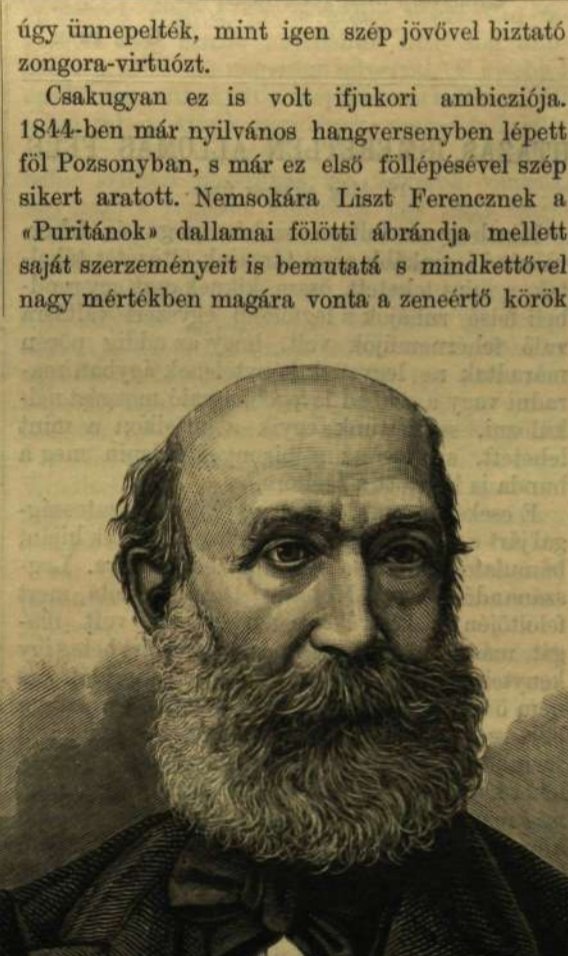
NINCSTÖBBÉ FOGFÁJÁS!
Egyedül biztos szer az u. n. **Nádassy-féle fogorvos**, mely egy másodperc alatt megszüntet mind. fogfájást, szárazságot az hűtés, odvas fogaktól. 1 üveg ára 50 kr.
NÁDASSY-SZÁJVIZ!
Ezen szájvíz a legjobb fertőtlenítő szer, bizonyított mindenféle szájbetegség és bármennyű fogfájás ellen, kellemetlen szagot a szájból. E kitűnő szer kaphatók a forrástárban: **Terstyánszky Kúria** gyógyszerésznél, kertész-utca 32. s. Továbbá **Török József** gyógyszer-tárban és **Thallmayer, Kochmeister s Neruda** nagykereskedőknél Budapestben.
Budapest, 1887. márcz. 6.
Önök által szállított mosó- és facsarógép minden tekintetben várakozásomnak megfelel.
Vesprémi Samuzó, s. k.
IV. hajó-utca 16.
Budapest, 1887. márcz. 5.
Raktárunkban vásárolt mosó- és facsarógépet használván, kezelésének egyszerűsége és célszerű voltánál fogva nagy munkaerőt és sok időt ki-mélvén meg, a nélkül, hogy ez egészen tisztára és hófehérre mosott ruhát leg-kevesebb is rongálná, mindenkinek lelkiismeretesen ajánlhatom.
Tobdy Józsefné szül. Papvársárhelyi Irma. s. k. hatny-utca 8. szám.
Szentes, 1887. márcz. 8.
Már rég óhajtottam a nyilvánosság elé hozni, mily kitűnő találmány az ön mosógépe. Határozottan nyilvánítottam, hogy mosógépe csakis dícséretet érdemel és minden eddigi fölismulja. Mindenkinek lelkiismeretesen ajánlhatom.
Marschal Endre, s. k.

16-DIK SZÁM. 1887. BUDAPEST, ÁPRILIS 17. XXXIV. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG: egész évre 12 frt, félévre 6 frt. POLITIKAI UJDONSÁGOK: egész évre 8 frt, félévre 4 frt. Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG: egész évre 6 frt, félévre 3 frt. Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK: egész évre 6 frt, félévre 3 frt. Külföldi előfizetésekre a postaiag meghatározott vitélyi is csatolandó.

SZÉKELY IMRE.
MAGYAR zene-világnak gyászja van. A zenehangok magyar művészetének, úgy irodalmi, mint előadási téren egyik leghivatottabb, kitűnő művelője, Székely Imre nincs többé. A kik öt mint zeneszerzőt ismerték s el-elábrándoztak költői alkotásainak andalító hang-jainál, vagy hallották igaz művészi ihletű s zenekörökben az «elegáns» jelzővel megkülönböztetett játékát, vagy a kik épen abban a szerencsében részesültek, hogy e minden piaci reklámot kerülő, szerény, de az igaz «mester» nevet teljes mértékben megérdemlő művész vezetése alatt juthattak el a zongorajáték mélyebb titkaihoz, pedig sokan vannak ilyenek az országban s közöttük nem egy, a ki e téren többre vitte a «nem közönséges műkedvelésnél»: azok bizonyosan őszinte megilletődéssel fognak értesülni a magyar zeneművészet ez érzékeny veszteségéről.
Székely Imre 1823 május 8-ikán született Mátyásfalván Ugocsa-megyében. Atyja, barbeli Székely Albert, e megye főispánja, anyja, téesői Mária Katalin, mindkettő régi nemes család sarja volt, kik kedvező anyagi helyzetük s magas műveltségük folytán kitűnő nevelésben részesítették tehetséges fiukat. Házilag nevelteték s a tyja jeles nevelőket tartott mellette, többek között a későbbi szepesi gróftól, a nagy képzettségű Nits Jakabtól. A gyermek szép előmeneteleket is tett tanulmányában, de hajlama, atya is jeles zongorajátékos levén, a zenéhez vonzotta, s a még igen fiatal Imre korán le-küzdve a kezdet nehézségeit, bámulatos könnyedséggel haladt előre a zongorában.
Middön annyira haladt nevelése, hogy magasabb iskolára lön szüksége, szülői Pestre tettek át lakásukat, hol Imre elvezégen a gymnáziumot, az egyetemre ment s a jog- és államtudományi tanfolyamot is befejezte. De e mellett tág tere nyilván a fővárosban zenei hajlamai kielégítésére, nagy szorgalommal tökéletesítette magát a zongorajátékban, sőt már a zeneszerzéssel is foglalkozott, s ismerős körökben csakhamar

SZÉKELY IMRE.

úgy ünnepelték, mint igen szép jövővel bízható zongora-virtuózt.
Csakugyan ez is volt ifjúkori ambíciója. 1844-ben már nyilvános hangversenyben lépett föl Pozsonyban, s már ez első fellépésével szép sikert aratott. Nemsokára Liszt Ferencnek a «Puritánok» dallamai fölötti ábrándja mellett saját szerzeményeit is bemutató s mindkettővel nagy mértékben magára vonta a zeneértők körök mas Sándorral s a párisi író-és művészcivilizáció számos jelesével, kik elragadtatással hallgatták Liszt Ferenc honfitársainak, Székely Imrénak és Reményi Edének magyar tárgyú zongora-és hegedű-játékát. Gróf Apponyi György, az akkori párisi osztrák nagykövet, szintén megnyitá terméit művész-honfitársai előtt, s terméiben a legelőkelőbb társaság gyönyörködött művészi előadásukban. Később nyilvános hangversenyekben is fellépett s a párisi zenekedvelő közönségnek kedvence lett.
A szabadságharc Magyarországon kitörvén, Székely Imre is tagja lön annak a magyar küldöttségnek, mely Lamartine-elnököt Párisban fölkereste. Kis időre ez után Londonba is elrándult, hol hangversenyével zajos sikert aratott. A hon veszedelme azonban őt is haza szőlítá s odahagyva művészetét, koszorukat, haza jött, hogy a honfiai köteleességéből is ki-vegye a maga részét.
A függetlenségi harc leveretése után Reményivel ismét Londonba menekült, a hol megint több hangversenyt adtak, melyek annál látogatottabbak voltak, mivel azokat az angol közvelemény előtt fölőtte nép-szerű magyar menekült zeneművészek rendezték. Mindkettejüknek bőven kijutott az elismerésből és kitüntetésből. Székely e mellett szorgalmasan foglalkozott zeneszerzéssel is s több műve jelent meg Londonban, gyarapítva jó hírnevét. Természetes, hogy mint zenetanár is nagy keresetségnek örvendett.
1852-ben visszatért hazájába, hol lelkes fogadtatásban részesült. Magyar ábrándjaival gyorsan vált népszerűvé s az ötvenes évek legkedveltebb szalon-zeneszerzői közé tartozotta, annyira, hogy Magyarország akkori helytartója, Albrecht főherceg is, nem tekintve Székelynek «kompromittált» voltát, fölívhatta budai palotájába a rendes zongoratanárnak szerződtette, úgy hogy teljesen biztosítva lehetett ama nehéz idő-kben az üldöztetéstől, s a következő évben meg is nősülhetett, nőül vevén Dévaványai Halassy Magdolnát. Ez időtől kezdve állandó lakosa lön a fővárosnak, de a családi élet cesendes örömei mellett mind ritkábban rendezett hangversenyeket s lassanként megszűnt szerepelni, mint

Brünni kelméket nyári öltözetre
3-10 méteres szelvényekben minden szelvény 4 bécsi rőt 7 frt 4.90 igen finom 7 frt 7.- legújomból 10.50 legeslegén.
valódi gyapjából.
valamint kamagarn és felsőkabát kelméket, ugyintan utazó-plaidet, dhját & 6-6 frt-ért — szállít az öntözött utazásért is mel-lett s szilárd és jóirűnek ismert posztgyári rákf.
SIEGEL-INTAR
Brünnben, Ferdinands-gasse 21. Magyarországon. Minden szelvény 3-10 méter, hossza és 136 cm. széles, s így teljesen elegendő egy tökéletes férfi-öltözetre. A főnemeli és jeles városi szelvények és jelentékeny munkakapcsnége kezeskedik arról, hogy csak a legjobb árú posztban a választott minta szerint, szállítják. — Mitán most igen sok szelvény csak «brünni árú» köpenye alatt garudulnak, ezek ellenében a főnemeli és jeles városi szelvények ingyen és bérmentve. 3192

Budapest, 1887. febr. 23.
Önökötől három hónap előtt vett kézi mosógép a szükségnek teljesen megfelel; az igen könnyen kezelhető, azzal a ruhát kevesebb szappannal és felnyíri idő alatt egészen tisztára lehet mosni.
Dr. Torday Ferencné, s. k.
VIII. kerépesi ut 1. sz.
Budapest, 1887. febr. 23.
Az önökötől három hó előtt vásárolt mosógép minden tekintetben megfelel igényeimnek, mit óhajtok önöknek is tudtal adni. A gép gyorsan működik s minden háztartáshoz melegen ajánlhatom. Elismerésem nyilvánítása után maradtam
Horváth Zsigmondné, s. k.
Városliget
Budapest, 1887. márcz. 5.
Mosógépe használata után kötelezve értem magam e találmányért teljes elismerésemel kifejezni és minden házi-asszonyunk legjobban ajánlhatom. A gép rendkívüli gyorsaság mellett a ruhát hófehérre mossa **Záry Károly, m. p.** háztulajdonos, váci-utca 10.

nagy mosás kellemetlensége megszűnt mert
mosó- és facsarógépünkkel.
(STRAKOSCH és BONER szabadalma)
egy személy egy nagyobb háztartás fehérműtűt néhány óra alatt, a fehérműtű rendkívüli kímélőse, szappan, víz-selvény és idő megtakarítása mellett hófehérre mossa **Vasmangorlok** csinos és célszerű kiállításai.
Kaphatók Magyarország egyedüli vezérügnőkeínél
Schleinz Károly és Társainál
Bpsten, VIII. stáció-utca 47. és V. harminczad-utca 4.
Próbamosás minden szerdán d. u. 3 órakor.
Részletűzés mellett is kapható. Árjegyzékek ingyen és bérmentve.